

DE
MILITAIRE SPECTATOR.

TIJDSCHRIFT

VOOR HET

NEDERLANDSCHE LEGER.

L'Honneur c'est la conscience, mais la conscience exaltée. — C'est le respect de soi-même et de la beauté de la vie, porté jusqu'à la plus pure élévation et jusqu'à la passion la plus ardente. Je ne vois, il est vrai, nulle unité dans son principe, et toutes les fois que l'on a entrepris de le définir, on s'est perdu dans les termes; mais je ne vois pas qu'on ait été plus précis dans la définition de Dieu.

Cela prouve-t-il contre une existence que l'on sent universellement ?

ALFRED DE VIGNY

HOOFD-REDACTEUR

J. C. van Rijnveld.

ZESTIENDE DEEL.

MAART 1848. — N°. 9.

BREDA,
BROESE & COMP.
—
1848.

*De ondergetekende verklaart dat het by beschied te kunnen drukken is gedrukt en daarvan wordt uitgegeven
Schied. 10 April 1848.
J. Broese & Comp*

THE
MILITARY SPECTATOR.

DISCIPLE

THE SPECTATOR

Published weekly, except on Sundays and public holidays, at the office of the Spectator, No. 1, Pall Mall East, London, W. 1.

Printed and Published by J. B. G. & Co., 1, Pall Mall East, London, W. 1.

Subscription price, 10s. per annum in advance.

Single Copies, 6d.

ROSS & CO.

1891

Handwritten signature or scribble at the bottom left corner.

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden vrachtfrij, aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, met het opschrift: voor den Militairen Spectator. Voor oorspronkelijke opstellen kan een vastgesteld honorarium gevorderd worden, te ontvangen bij de Uitgevers, na de verschijning van het 6de en 12de nummer. Het verlangen daartoe moet kenbaar gemaakt worden bij de inzending der opstellen.

MILITAIRE EER.

Onlangs maakte ik kennis met den *Tijdspiegel*, een der meest verdienstelijke Nederlandsche maandschriften. Eene geestige caricatuur op «de Politieken» of liever op officieren die beweren in politiek te zijn, gaf daartoe aanleiding. Ik herhaal het, de caricatuur was geestig, en wat meer zegt in deze tijden van naäperij, zij was geheel oorspronkelijk. JEAN PAUL beweert te regt, dat hij, die zelf eens satyres vervaardigde, al de op hem gemaakte vergeeft, behalve de laffe en domme; en alzoo deed dan ook deze satyre hoegenaamd geen kwaden luim bij mij ontstaan. Integendeel, zij boezemde mij het verlangen in, om meer van den *Tijdspiegel* te weten, en ik begon den geheelen loopenden jaargang van meet af aan te lezen. Als ik hierbij redenen had om mij over iets te beklagen, dan was het voornamelijk daarover, dat ik zoo lang verzuimde die lectuur te beginnen. Maar helaas! bij den tegenwoordigen overvloed van flauwe en vervelende tijdschriften, is het te verschoonen, wanneer men het aan de blinde fortuin overlaat, om u eindelijk eens iets degelijks in de hand te spelen.

Eerlijk moet ik echter bekennen, dat mijne verwachting in een enkel opzigt werd teleur gesteld.

Op den omslag van den *Tijdspiegel* toch, defileren bijna al de uniformen van ons leger voorbij dien spiegel heen. Wij worden er vertegenwoordigd alsof er directe verkiezingen ten onzen opzigte hadden plaats gegrepen, en geheel in tegenstelling met de gebruiken van vroegere dagen, toen men zich hier te lande doodeenvoudig vergenoegd zou hebben, met God MARS, dat zinnebeeld van willekeur, in eene allegorische voorstelling op den achtergrond te doen post vatten. Dit alles deed mij natuurlijk vermoeden, dat nu en dan ook eenig feit of eenig tafereel, eenige waarheid of opmerking, tot het leger betrekking hebbende, door den *Tijdspiegel* zou worden opgevangen en teruggekaatst. Met verlangen zag ik de verwezentlijking van deze verwachting

te gemoet, te meer, daar de redactie beloofd had, «onze spiegel zal steeds helder zijn,» — maar te vergeefs.

Zie, het moge kinderachtig van mij geweest zijn, dat ik in den aanvang zooveel waarde hechtte aan die beeldjes op den omslag; maar dit belet niet dat het mij hinderde ons nergens aan te treffen dan, om zoo te zeggen, buiten de deur. Het was hier even als in de vergadering onzer Ed. Mog., eerewachten voor de hoofdpoort, jagers en grenadiers op alle trappen en gangen, somwijlen lansiers en kanonniers om het feest meer luister bij te zetten, maar de raadzaal? Het is alsof er een Rubicon langs stroomt die wij niet mogen overschrijden.

Dit een en ander echter, zou mij nog niet hebben doen besluiten om de pen op te vatten, want, alles wel overwogen, stond het der redactie volkomen vrij om kopie van ons uiterlijk te doen nemen en er een redelijk gebruik van te maken, zooals ik moet bekennen dat zij gedaan heeft; maar zie hier de oorzaak van mijn schrijven.

Hoewel de *Tijdspiegel* zijne beschouwingen niet uitstrekt over de weermagt van den Staat in hare materiële, morele of economische betrekking tot de natie, zag ik echter in den *Lexicon Manuale* melding maken, niet van het Nederlandsche leger, maar wel van den militairen stand in het algemeen en van de militaire eer in het bijzonder. Het spreekt van zelf dat een Ned. officier zoo iets in een Ned. tijdschrift aantreffende, daarop zijne bijzondere opmerkzaamheid moest vestigen, maar ik moet het de redactie zeggen, toen was haar spiegel alles behalve helder; zelfs ben ik niet ongenegen om te gelooven, dat er zich ergens eene fout in het glas bevond, of wel dat het beeld, toen door hem wedergegeven, uit den eenen of anderen ouden, verweërd spiegel, daarin was overgebracht geworden.

De Ned. bellettristen hebben zich nooit veel moeite gegeven om den Ned. militair te bestuderen, hoewel hij onderscheidene malen de pijnlijke corvée moest verrigten, om eene meer of min belangrijke rol te spelen in de voortbrengselen van hun vernuft. Zij meenden hem evenwel op hun duimpje

te kennen, en waren nooit verlegen om aan hunne lezers eene figuur op te dischen, dien zij luitenant, kapitein of generaal noemden, die dikwijls op een been, maar altijd vrij lam voortsukkelde; die in zijne jeugd razend verzot was op de vrouwen, op het spel en op den wijn; die op zijnen ouden dag alle duivels uit de hel vloekte; die, uit gewoonte van zich aanhoudend te zien gehoorzamen, dom genoeg was geworden, om nimmer eenige tegenspraak te kunnen dulden, en die eindelijk in alle tijdperken zijns levens zóó kitteloorig was op het stuk van eer, dat zelfs de geduldige en lijdzame Job geen huis met hem zou kunnen houden.

Daarbij kwam dan nog soms een tegenhanger beneden den rang van officier, die het geluk heeft gehad zijnen kolonel of generaal het leven te redden; die stiptelijk heeft leeren gehoorzamen; die bij ieder woord salueert, en aan ieder die het maar hooren wil, verhaalt hoe dapper en edelmoe-dig zijn meester is.

Het is in een woord alsof er eene bepaalde type bestaat, waarover allen het eens zijn en die, met geringe wijziging door allen wordt geleverd.

De duitsche romans en de duitsche tooneelvoortbrengselen van het laatst der voorgaande en het begin van deze eeuw, waarvan de vertalingen hier te lande zoo gretig ontvangen werden, gaven daartoe misschien aanleiding. De Duitsche satyrikers en vooral RABENER, hebben er waarschijnlijk het hunne aan toegebracht, en wij willen gaarne gelooven, dat het te dier tijde en in dat land zoodanig met den officiersstand gesteld was; maar bij ons was het er anders mede gelegen; zelfs houden wij het er voor, dat er toen eigentlijk geen officiers-type bestond.

Al konden wij nu ook toegeven, dat men destijds niet zondigde, door ons datgene naar het hoofd te werpen, wat toepasselijk was op onze Duitsche naburen, dan nog wordt het immers hoog tijd dat men van toon verandere, tenzij men voor bewezen houdt, dat de officier, gelijk de Joodsche wandelaar, eeuwig dezelfde blijft.

Er bestaat nog een ander recept voor officiers-types, dat men ook dikwijls gereedgemaakt en voorgediend ziet; ingevolge dit voorschrift is de officier in den bloei zijner jaren, lucht-hartig, belangloos, schatrijk, of zonder geld maar ook zonder zorg, galant, beminnelijk, ja zelfs schitterend, maar ook trouweloos en veranderlijk bij het schoone geslacht; deelnemend voor ongelukkigen; vol eerbied voor de grijsheid; maar in zekere omstandigheden ook vol listen en lagen om die grijsheid om den tuin te leiden, vooral wanneer er liefde in het spel is; en ten slotte altijd razend sijnevoelend bij alles wat zijne eer aangaat.

Dit portret is zeker vleijender dan het eerstgenoemde, maar deze type is evenmin juist; zij behoort tot de fransche school, is strijdig met ons volkskarakter en dus ook met het karakter van een gedeelte des volks, dat gekozen wordt naar regelen die op dat alles geen invloed uitoefenen.

De Nederlandsche officiers-type is nog geheel nieuw, en dat wel doodeenvoudig, dewijl wij eerst sedert ruim dertig jaren eene nationale Nederlandsche armee hebben. In eenen vroegeren jaargang van dit tijdschrift, beproefden wij het dien type te schetsen, maar die schets was uitsluitend voor een militair publiek bearbeid, en er zou derhalve nog veel kunnen bijgevoegd worden. Om ons slechts tot een punt te bepalen, gelooven wij gerust te mogen beweren, dat de Nederlandsche officier zeer zorgvuldig is op alles wat zijne eer betreft, te meer dewijl hij daartoe des noods door zijne kameraden zou gedwongen worden; maar wij gelooven ook dat hij die eer doorgaans poogt vlekkeloos te houden door een onbesproken handel en wandel, en niet door telkens naar de wapenen te grijpen; wij gelooven dat de begrippen van den officiersstand op het stuk der eer welligt gestreng zijn, maar niet gestrenger dan die welke bij andere beschaafde lieden gelden; alleenlijk worden zij met meer naauwgezetheid toegepast, dewijl het geheel zich bezoedeld acht door den smet die op een enkel deel kleeft.

Na deze voorafgaande opmerkingen, zullen wij zien wat de *Tijdspiegel* in zijnen Lexicon op het woord eer zegt.

« Ja zonder hem kan ik wel leven ;

« Maar zonder eer leeft held ACHILLES niet!

« Een man of mensch, ook eene vrouw, ook zelfs een ambtenaar zonder eer, is niet meer ontvangbaar in de maatschappij; zooals men het eene ware gevoel gesplitst heeft in schoonheids-, waarheids en kunstgevoel, zóó maakt de cultuur een afzonderlijk eergevoel, een hoogst onverklaarbaar iets, dat zich, van welke zijde ook beschouwd, schier niet beschrijven laat.»

(Met andere woorden dus, in plaats van op het ware eergevoel, grondt men zijne handelingen vaak op een kwalijk begrepen punt van eer: *Concedo*.)

« De militaire eer komt natuurlijk vooraan, ook reeds wegens de aangehaalde regels van HUIDEKOPER, daar toch de held, of Grieksche generalissimus ACHILLES, wel als type van alle eerlievende luitenants, kapiteins en kolonels (allen helden) mag begroet worden. De militair die de gewone uniform, anders gezegd, de bepaalde staats-liverei draagt, daar benevens ten minste twee echte of gekochte knevels, en een zwaard, is uit den aard der zaak, een gepersonifi-

ceerd, een wandelend, een commanderend eergevoel in menschengedaante. Als een ander burgerman, bijv. een ambtenaar, een rentenier, een man die zijne *eigene* liverei draagt, een weinige boos wordt, en u verzoekt om wat voorzigtiger te zijn; daar moet de uniform-mensch de bloedwraak eischen, en kan niet meer als betamelijk krijgsman ademscheppen, voor dat zijne eer, die zoo teder is als een waspopje, is hersteld, dat wil zeggen: hij moet zelf een kogel geven of ontvangen, of een wond, een houw, en wanneer de heelmeeester het verband heeft gelegd, of de doodgraver den eerlievendenden heeft begraven, is de eer hersteld; komt men er heelshuids af, dan is de man van eer, natuurlijk, in het vervolg dubbel eerwaardig. Dat is militaire eer.»

De overigens zoo welgeschreven *Tijdspiegel* houde het ons ten goede, maar het zou moeilijk zijn, om in weinig regels van meer wartaal en meer onbekendheid met het onderwerp in kwestie te doen blijken, dan hier geschied is. Ten bewijze:

«Een man of mensch, ook eene vrouw, ook zelfs een ambtenaar;» alsof vrouwen en ambtenaren geene menschen zijn. De ambtenaren mogen zich-zelven verdedigen, maar daar wij nu toch eenmaal aan held *ACHILLES* geassimileerd worden, zoo zijn wij er ook op gesteld, dat zijne *BRISEIS*, waarom hij zooveel geweld maakte, ten minste tot het menschelijk geslacht behoord heeft.

«De Grieksche generalissimus *ACHILLES*,» wij meenden dat *ACHILLES* het nog zoo ver niet gebragt had, en hielden *AGAMEMNON* voor den generalissimus der Grieken.

«Mag wel als type begroet worden van alle eerlievendenden, enz.»

Misgeraden, heer Lexicograaf; gij had eerst een weinig over uw onderwerp moeten nadenken, dan zoudt gij er zoo oppervlakkig niet over gebeuzeld hebben.

Held *ACHILLES*, die zijne teergeliefde *BRISEIS* op de eerste sommatie overgaf; die het lijk van *HECTOR*, zijnen overwonnen vijand, smadelijk hoonde, die met eigen hand twaalf weerlooze krijgsgevangenen slagte, als offers aan de schim van *PATROCLUS*, iets dat zelfs door *HOMERUS* wordt gelaakt; deze held *ACHILLES* kan tegenwoordig niet meer als type begroet worden van een eerlievend man, zelfs niet door hem, die in plaats van het ware eergevoel, een kwalijk begrepen punt van eer huldigt. Die held zou in onze eeuw, waarin de lichaamskracht weinig of niets meer afdoet, nog eerst moeten bewijzen dat hij wel waarlijk moedig was, en wanneer hij zich dan voor het overige als man van eer ging gedragen, dat wil zeggen, *er eer in stelde om door*

alle weldenkenden met achting behandeld te worden, dan zou men, om er een degelijk kameraad van te maken, hem nog eerst zijne verwaandheid moeten afleeren. Men zou held *ACHILLES* tegenwoordig waarschijnlijk indeelen als grenadier, en plaatsen hem, ten einde zijne snelvoetigheid te neutraliseren, in het eerste gelid; dáár zou hij een tamelijk figuur maken, maar als militaire type deugt hij voor niets, en als zoodanig kan hij slechts gekozen worden door iemand die een militair, van welken rang ook, slechts aanziet als een werktuig om te houwen, te schieten of te steken.

«Luitenants, kapiteins, kolonels (allen helden)» waarom niet? Professor *BOSSCHA* noemt hunne bedrijven wel heldendaden, en niemand heeft hem, bij mijn weten, ooit tegengesproken; of zou dit ook dááaraan toe te schrijven zijn, dat *ZHGel.* de krijgsbedrijven der Nederlanders in het algemeen, en niet slechts die der eigentlijke militairen herdenkt, wie weet het? Men wil zelf wel gaarne onder de helden gerekend worden, maar men kent die hoedanigheid slechts bij wijze van persiflage toe aan eene zekere klasse van menschen in het bijzonder. Maar er komt hier nog een andere aap uit den mouw; het is weér, de oude type die men in het oog heeft, de bramabas, de ijzervreter, die altijd zweert bij duizend bommen en granaten te gelijk, en die een held is *quand même*.

«De militair die de gewone uniform, anders gezegd de bepaalde staats-liverei draagt.» Het is genoeg bekend dat uniform en liverei in lang verloopende tijden één waren; tegenwoordig is het liverei dragen iets vernederends en daarom wordt het hier waarschijnlijk aangehaald. Onze Lexicograaf zal opmerken dat hij in die soort van satyres vervalt, die men naar de meening van *JEAN PAUL* niet vergeeft. Wij althans kunnen er niet veel geestigs in vinden, om aan eenen stand iets te verwijten, dat, al ware het ook berispelijk, geheel buiten zijn toedoen geschiedt. Wij kunnen het ook niet zeer slim vinden, om dat woord liverei alleen op de uniform toe te passen, daar er toch, zooals wij straks zien zullen, een aantal pakjes gedragen worden, die vrij wat meer naar een liverei gelijken.

Die militair, «met een paar echte of gekochte knevels» (waarop wij nader zullen terugkomen) «is een commanderend eergevoel in menschengedaante.» Alweer kommanderen, alsof een militair niets te doen had dan te kommanderen, terwijl hij eigenlijk om te gehoorzamen in de wieg gelegd is. Een militair beveelt en gehoorzaamt beurtelings, en zeer dikwijls gehoorzaamt hij nog aan zijne meerderen, terwijl hij aan zijne minderen iets beveelt. Het bevelen en

gehoorzamen zijn, dus positive en negative eigenschappen van zijnen stand, die elkander zoodanig vernietigen, dat zij volstrekt geene rigting aan zijn karakter kunnen geven.

« Als een ander burgerman. » Hier worden wij dus weer onder de burgermannen gerekend, dewijl er nog van *andere* burgermannen dan van ons gesproken wordt. Te veel eer, waarlijk, te veel eer!

« Bijv. een ambtenaar, een rentenier, een man die zijne *eigene* liverei draagt. » Een rentenier, wij bekennen het, zou zijne eigene liverei *kunnen* dragen, maar velen rusten niet voor dat zij de liverei aan hebben die voor den schutter-officier is voorgeschreven; anderen willen zich vertoonen in die van kamerheer; weer anderen in die van houtvester, sommigen zelfs vragen permissie om die van schutter-officier te blijven dragen, wanneer zij reeds lang hunne schutter-plichten vervuld hebben; en die niets van dat alles kunnen gedaan krijgen, zijn dikwijls al zeer gelukkig, wanneer zij zich nu en dan in eene geborduurd, uitgemonsterd en dus liverei-achtig costuum in de salons van de grooten der aarde kunnen vertoonen; ja zelfs de leden onzer onafhankelijke Tweede Kamer der Staten-Generaal hebben zich eene liverei aangeschaft.

Wat nu de ambtenaren betreft, deze dragen doorgaans evenmin als de militairen hunne *eigene* liverei, zij hebben eene bepaalde staatsliverei, waarin zij bij sommige gelegenheden moeten verschijnen, en er zijn voorbeelden dat ambtelijke corporatiën die van dit voorregt verstoken waren, niet rusteden voor dat zij iets dergelijks verkregen hadden. Uit dit alles blijkt, dat er wel wat aanlokkelijks in het dragen eener staatsliverei moet gelegen zijn, en wij raden onzen schrijver aan, zijn best te doen om er de proef eens van te nemen; hij toch schijnt als rentenier zijne eigene liverei te *moeten* dragen, of als ambtenaar nog geene liverei gekregen te hebben.

Wij nemen het als meer natuurlijk aan, dat de Schr. ons later aanduidt met het woord « uniform-mensch, » want het moet aan mannen van zijnen stempel moeilijk vallen om zich een militair voor te stellen, zonder tevens aan uniform te denken. Maar hij behoorde toch te weten dat de Sansculotten waarmede BONAPARTE naar Italie trok, zeer goede militairen waren, en zaken verrigt hebben, waarvan, onder eenen held ACHILLES, nooit iets zou gekomen zijn.

De echte of gekochte knevels zouden zeer aardig gevonden zijn, wanneer de knevel nog altijd het uitsluitend kenmerk van den militair was; maar lieve hemel, onder hoeveel neuzen prijkt hij niet, die nimmer bestemd waren om

den kruiddamp te ruiken. Vroeger beweerde men, dat men in tijd van oorlog onder de fashionables veel brillen en weinig knevels, maar in tijd van vrede veel knevels en weinig brillen zag; maar ook dit is niet juist meer, want men ziet in onze dagen boven groote baarden en knevels, die teekenen van kracht, nog veel grooter brillen dragen, die teekenen van infirmitéit.

In hetgeen er nu verder volgt tot aan het einde toe, vinden wij de kitteloorige *man van eer* terug, waarover wij in onzen aanhef spraken. De schrijver verhaalt hier wat hij van zijne jeugd af gehoord en gelezen heeft, misschien zonder nagedacht te hebben; naar onze meening evenwel, ligt in deze regelen het complimentje opgesloten, wat wij hier uit ROUSSEAU zullen afschrijven: « *N'avez vous point remarqué que les hommes si ombrageux et si prompts à provoquer les autres sont, pour la plupart, de très-malhonnetes gens qui, de peur qu'on n'ose leur montrer ouvertement le mépris qu'on a pour eux, s'efforcent de couvrir de quelques affaires d'honneur l'infamie de leur vie entière?* » Tegen zulke beschuldigingen verdedigen wij ons niet.

« Dat is militaire eer, » zegt de schrijver ten slotte. Wij zeggen echter, dat hij niets van de zoogenaamde militaire eer begrijpt, en dat hij den militairen stand slechts kent uit overleveringen van den tijd der staartpruiken en der driekante hoeden; hij wil over ons schrijven en heeft zich blijkbaar nimmer de moeite gegeven, om ons te leeren kennen; hij oordeelt over ons uit de verte en naar hooren zeggen, bijna gelijk onze voorouders over de maan. Het zou hem toch vrij wat gemakkelijker zijn gevallen om zich te verzekeren dat wij in het dagelijksch leven menschen zijn gelijk alle anderen, dan aan onze voorouders, om zich te overtuigen dat de maan geene oogen, geen neus en geen mond had.

A. W. P. WEITZEL.

DRIE KRIJGSKUNDIGE ONDERWERPEN VAN BLIJVENDE WAARDE.

III.

VERGELIJKING VAN DE GRONDBEGINSELEN DER AANVALLENDE EN VERDEDIGENDE MILITAIRE POSITIËN, MET DIE VAN DE VESTINGWERKEN DER OORLOGSPLAATSSEN.

L'avantage si précieux de profiter pour la défense de l'État, des fortifications naturelles, qui en couvrent la surface, dépend principalement de la direction et du nombre des communications, qui les traversent.

Le tracé des chemins de terre et d'eau, dans toute l'étendue de l'État, doit donc être subordonné au système de défense adopté; puisque l'objet principal de ce système, est de couvrir la capitale.

Considérations sur la défense des États, d'après le système militaire actuel de l'Europe. 1824.

Bij het bestuderen der vormen en accidenten van de oppervlakte van den bodem, ontwaart men, dat de grondbeginselen dezer voordeelen altijd dezelfde zijn als die welke de kunstmatige vestingwerken der oorlogsplaatsen aanbieden.

Het zijn schuilplaatsen, hinderpalen, emplacementen tot de werking der verschillende wapens, en communicatiën tot het bezetten of verlaten dezer emplacementen.

In de militaire positiën, even als in de oorlogsplaatsen, bestaan de hinderpalen in loopende of stilstaande massa's water, in natuurlijke of kunstmatige escarpementen, in zulke terreinen welke steil afbreken, de revetementen, de geplante of staangebleven boomstammen, enz.

De schuilplaatsen der positiën bevinden zich in de vouwen of plooiën, in de ruigte of de beheersching van het terrein; die der oorlogsplaatsen zijn achter borstweringen, traversen en glacis van onderscheiden aard, en onder gewelven of onder blinderingen, tegen verticale projectielen beschutende.

De plateaux welke de onderscheiden terreinen aanbieden, dienen tot de manoeuvres der verschillende wapens, even als de terrepleinen der vestingwerken, en de wegen welke deze plateaux traverseren, zijn onontbeerlijk om er te komen of ze te verlaten, gelijk de oprillen, de poternen en de trappen zulks met betrekking tot deze werken zijn.

Men kan ook in de positiën de emplacementen vinden, welke tot de manoeuvres der onderscheidene wapens geschikt en op eene wijze ingerigt zijn, om hetzelfde voordeel als die der oorlogsplaatsen aan te bieden.

Wanneer deze emplacementen zich op de uitstekende gedeelten dezer plateaux bevinden, geven zij, even als sommige

gedeelten der terrepleinen dezer plaatsen, de mogelijkheid aan de hand, om de vijandelijke linie, die zich op de inspringende genaakbare hoeken der positie rigt, in den rug te nemen, en alsdan voegt de wezentlijke uitwerking der projectielen zich bij hunne zedelijke, welke altijd strekt om het denkbeeld van het gevaar te vergrooten, wanneer men niet ziet van welken kant het komt; zij kunnen ook de middelen verschaffen om deze linie in de flank te nemen, en alsdan het *maximum* van uitwerking te hebben, naardien, volgens de tegenwoordige ordonnantie van het gevecht, een kanonkogel op het front eener linie werkende, wel vier man kan wegnemen, terwijl hij haar van ter zijde nemende, op tweehonderd Ellen afstands, er twintig raken kan.

De opvolgende verhevenheden van het terrein veroorloven nog, het aantal stukken, hetwelk men op een punt rigten kan, te verdubbelen en te verdriedubbelen, even als de bedekte wegen, de walsgangen, de katten of kavaliers der oorlogsplaatsen.

Van eenen anderen kant, wanneer de belegeraar, tusschen moerassen of andere hindernissen beperkt, tot de positie niet genaken kan, dan door enge wegen te defileren en door op de geheele schootsverheid harer artillerie gezien te worden, schijnt deze positie al die verdedigende voordeelen in zich te vereenigen, waarvan de verschillende graden van sterkte ook het betrekkelijk belang er van aanduiden.

In verschillende plaatselijke gesteldheden strijdende, heeft de mensch dezulke leeren verkiezen welke voor hem geschikt waren, en de opmerking dier plaatsen welke hem bevoordeeld hadden, moet de bevestigingskunst hebben doen ontstaan.

Eene positie vereenigt ook min of meer aanvallende voordeelen in zich, naarmate dat de troepen, welke ze bezetten, er met meer of minder snelheid en gemak, onder de bescherming harer artillerie uit deboucheren kunnen, om zich in eene nieuwe positie te begeven, welke hen, met betrekking tot den vijand, nieuwe defensive voordeelen aan de hand geeft.

Tusschen de militaire positiën en de oorlogsplaatsen bestaat intusschen een wezentlijk verschil: in de plaatsen volgt de bevestiging de ontvouwing van een min of meer uitgestrekt polygoon, terwijl zij zich in de militaire positiën meesttijds slechts op eene enkele linie bevindt. Het verdedigend leger kan alsdan niet zeker zijn van er door beschermd te zullen worden, tenzij de uiteinden dezer linie aan groote natuurlijke hinderpalen steunen, zooals stroomen, moerassen, bergketenen, enz., welke de vijand niet omtrekken kan, zonder aan dat leger den tijd te geven, zijne stel-

ling te verlaten, en zich naar eene andere te begeven welke min of meer dezelfde voordeelen in zich vereenigt.

De begaafdheid, om bij het zien eener positie, vaardig te beoordeelen het aantal benoodigde manschappen tot bezetting, de voordeelige emplacementen voor de verschillende wapenen, en de onderscheidene fronten van bandière, door de troepen in te nemen, wordt het *militair oog* genoemd. Met uitzondering der effene vlakten, zonder houtgewas, zonder moeras en zonder diepe waterloopen, biedt de oppervlakte der staten tusschen de voornaamste bergtreenen, op van den loop eener rivier tot dien eener andere, altijd een zeker aantal min of meer voordeelige positiën aan, welke zoo vele liniën van fortificatiën uitmaken, tot welker aanval en inneming met meer of minder verlies, het belegerend leger door een verdedigend leger kan gedwongen worden.

De natuur biedt dus de staten in het algemeen meer defensieve hulpbronnen aan, dan de kunst door ontzettende en langdurige werken hen zou kunnen verleen; terwijl de eerste voorwaarde der kunstmatige bevestiging schijnt te wezen: de volmaking der natuurlijke fortificatiën, zich er des noods meester van te maken, of er zich aan vast te hechten en ze onderling te verbinden.

De geschiedenis, welke uitvoerig de wijze ontvouwt waarop de verschillende volken elkander achtereenvolgens beoorloofd hebben, bewijst, dat de gronden der natuurlijke of kunstmatige bevestiging sedert onheugelijke tijden in 't geheel niet veranderd zijn, en slechts van vorm, van aard of afmeting, ten gevolge der ontstane veranderingen in de offensieve wapenen en in derzelver uitwerkselen, gevarieerd hebben. Zij hebben altijd den zwakken in staat gesteld, om aan de meerdere krachten in eene zekere evenredigheid, weêrstand te bieden, en het beweerde nopens deze elementen, welke altijd, zooals reeds gezegd is, schuilplaatsen, hinderpalen, emplacementen voor de manoeuvres der wapenen, en communicatiën hebben, is reeds voldoende, om deze uitkomst op te helderen. Inderdaad, de verdedigers, door hunne schuilplaatsen bijna geheel gedekt wordende, moeten noodwendig minder verlies ondergaan dan de belegeraars, die, reeds in het ruime veld aanvallende, zonder dekking, buitendien, gedurende min of meerder tijd, door verdubbelde hinderpalen, onder de uitwerking der voordeeler geplaatste en met meer zekerheid gerigte wapenen van de verdedigers, opgehouden worden.

Bijaldien het den belegeraar nu al gelukt zijnen vijand te naderen, kan hij dus, in vergelijking van dezen, reeds

verzwakt zijn in aantal en zelfs in moed, door de groote verliezen die hij geleden heeft.

Wanneer de hinderpalen den belegeraar gedurende eenen geruimen tijd aan de wapenuitwerking der belegeraars blootstellen, kan hij zulk een groot verlies lijden, alsof hij, minder moeilijke hindernissen te overkomen hebbende, aan eene sterkere werking dezer wapenen had blootgestaan; men kan alzoo door deze werking de hinderpalen aanvullen.

Bij de discussiën, welke, met betrekking tot de veranderingen, door GRIBEAUVAL in 1776 bij de artillerie ingevoerd, hebben plaats gehad, bewees een zeer verdienstelijk officier van dit wapen, dat geen enkel soldaat van een bataillon, dat in het open veld eene batterij in front moest chargeren, meer bestaan zou op het oogenblik dat hij deze batterij moest genaderd zijn. Hetzelfde heeft met de hinderpalen geen plaats.

De ondervinding heeft ten allen tijde geleerd, dat schier geen beletsel onoverkomelijk is, als het niet voldoende verdedigd wordt.

De krijgsgeschiedenis levert voorbeelden op van stellingen die ingenomen werden, doordat zekere gedeelten, die onneembaar werden geacht, niet bezet waren geweest, en van plaatsen, die op dat punt bemagtigd werden 't welk juist de meeste hindernissen aanbod, uithoofde men de actieve verdediging van dit punt verzuimd had.

De werking der wapenen kan dus de hindernissen vervangen, en het is op dit beginsel, dat het verschil der veldverschansing met de permanente fortificatie berust.

De eerste op het oogenblik bewerkstelligd, en dus slechts weinig weêrstandbiedende hindernissen kunnende opleveren, moet zooveel mogelijk de ontwikkeling van het geschut- en geweervuur en de uitvallen begunstigen; zij moet den vijand aanzienlijke verliezen voorbereiden, ingeval hij het mogt wagen te naderen.

De permanente fortificatie, integendeel, moet door de sterkte der hinderpalen die ze omringen, alleen het minimum van verdedigers en wapenen vereischen, en zooveel mogelijk trachten het oogenblik te vertragen, waarop de belegeraar tot de laatste hindernis, waardoor de verdediger omringd is, zou kunnen geraken.

De gronden der natuurlijke bevestiging, welke de verschillende terreinsoorten aanbieden, bewijzen, hoedanig achtervolgende militaire positiën, door gemakkelijke communicatiën doorsneden, en die des noods verbroken kunnen worden, aan zwakke korpsen veroorloofd hebben, al weêrstandbie-

dende, zich te retireren, zonder zich door eene drie- of vierdubbele overmagt te laten overmeesteren, gelijk het voorbeeld heeft doen zien, den 4 Junij 1800, tusschen den Iller en den Donau, in den oorlog tusschen de Franschen en Oostenrijkers, alwaar 6000 à 7000 Franschen, gekommandeerd door den generaal RICHEPANSE, aan 25000 à 30000 man keurtroepen van het Oostenrijksche leger, onder de bevelen van den veldmaarschalk KRAY, weêrstand hebben kunnen bieden.

Deze bijzonderheid, vermeld in het I. deel der *Memorien van St.-Helena*, door den generaal GOURGAUD, blz. 175 en 194, schijnt niet al te wel naar waardij door den schrijver geschat te zijn, uithoofde hij geen acht genoeg geslagen heeft op de plaatsgesteldheid, waarvan hij de bijzonderheden niet kende. De door de Franschen verkregen uitslag in de eerste veldtogten der omwenteling, moet ten deele aan de defensive en offensive voordeelen van 't terrein waarop gestreden werd, toegeschreven werden. De toen nog weinig geoefende troepen, maar die opgewekt waren door wezentlijke verbetering in hunne positie en ook door eene meer of mindere ijdele hoop, welke de nieuwheden altijd gemakkelijk begrijpt, wisten, na eenige gevechten, met veel overleg partij te trekken van de natuurlijke fortificatiën die zich aan hen voordeden, en alle soldaten waren al spoedig tot tirailleurs geschikt, welker strijdwijze in 1800 nog maar alleen in het Pruisische leger, door de élite-soldaten beoefend werd. Verscheidene gevechten, zooals die van 4 Junij 1800, bewezen van toen af al het voordeel, hetwelk bij den aftogt gelegen was in de natuurlijke fortificatiën, in de omstreken der wegen langs welke men terugtrok, en men erkende, dat men in een groot aantal plaatselijke gesteldheden onder hare bescherming kon terugtrekken, zonder zich door meer krachten te laten aanvallen.

VOORBEELDEN

UIT DE KRIJGSGESCHIEDENIS, WAAR DE RIJDENDE ARTILLERIE, 'T ZIJ MET KLEINE OF GROOTE AFDEELINGEN, UITKOMSTEN VERKREGEN HEEFT, WELKE DE VOET-ARTILLERIE ONDER GEHEEL DEZELFDE OMSTANDIGHEDEN NIET KON BEKOMEN.

BEWERKT DOOR DEN KAPITEIN DEETZ (1).

Het valt niet moeilijk uit de bijzondere krijgsgeschiedenis een aantal voorbeelden te vinden, waar de rijdende artillerie krachtig en werkzaam handelt. Onder dit groot getal voorbeelden voldoet intusschen maar een klein gedeelte aan den

(1) Overgenomen uit het *Archiv für die Offiziere der Königlich Preussischen Artillerie- und Ingenieurkorps*, Band 22, Heft 2.

geest der hierboven gestelde vraag. In vele gevallen, door de krijgsgeschiedenis als belangrijk voor de rijdende artillerie aangehaald, zou de voetartillerie (1) hetzelfde verrigt hebben (2); in andere gevallen vindt men rijdende en voetartillerie met moeite bijeengehaald, om zich vervolgens gelijkmatig te bewegen en gemeenschappelijk eene beslissing te bewerken (3).

Dikwijls ook wordt het gebruik der bestaande bronnen bemoeijelijkt, door groote onvolledigheid of duisterheid in het geschiedverhaal van de diensten der artillerie, ja men zou menigmaal, bij de vergelijking van verschillende bronnen, uit een- en dezelfde krijgsgesbeurtenis, bewijzen voor geheel tegenoverstaande beginselen kunnen trekken, al naar het standpunt der verhalers. Dit bezwaar zal zóólang duren, als het hapert aan monographiën van afzonderlijke batterijen en grootere artillerie-afdeelingen, welke een tactisch geheel hebben uitgemaakt.

Het getal der volgende voorbeelden is uit dien hoofde in verhouding klein, maar zij zijn met omzigtigheid, en naar de schrijver meent, met zorg gekozen. Waar de bronnen niet geheel authentiek schenen, heeft men naar geloofwaardige bevestiging van elders gezocht; geen twijfelachtig voorbeeld is opgenomen. — Ten einde niet wijdloopig te worden, heeft men eene breede uiteenzetting der gevechtsbetrekkingen in de bijzondere gevallen vermeden, voor zoover namelijk de noodige duidelijkheid het gedoogde, schoon het verhaal daaronder geleden heeft, en een uittreksel uit de geschiedenis van een' vroegeren, in gebeurtenissen rijken tijd, met een zwakken, verflaauwenden weergalm te vergelijken is.

Of de keuze van voorbeelden in den waren geest van het kritisch onderzoek is geschied, laten wij aan het oordeel van den lezer over.

Men vindt in de krijgsgeschiedenis sporen dat er reeds in het jaar 1536 in verscheidene legers en op verschillende

(1) In ons leger nog *veld-artillerie* genoemd, maar wij hebben ter onderscheiding het woord voetartillerie gekozen, daar toch de rijdende artillerie niet minder *veldartillerie* is. (Vert.)

(2) De slag bij Malsch (Ettlingen) wordt dikwijls als een voorbeeld van het regt gebruik der rijdende artillerie aangehaald, en toch deed zij hier niets als iedere uit positiegeschut bestaande artillerie zou kunnen uitvoeren. Zij nam met gemak eene stelling achter de Pfederbeek, waar ze zich voor eene lange kanonnade gereed maakte.

(3) Ook de slag van Wagram wordt dikwijls als een voorbeeld van het gepast gebruik der rijdende artillerie bijgebracht. Zij werd hier, in het hoofdmoment, met de voetartillerie in eene groote kolonne geschaard, waaruit zij even als deze deploueerde. Moet men aan de dapperheid der fransche rijdende artillerie in dezen slag de grootste hulde toebrengen, omtrent haar juist gebruik mag men daarentegen twijfel koesteren. (Men vergelijke PELET, *Mémoires sur la guerre de 1809*).

tijden inrigtingen bestonden, die eenige overeenkomst hadden met de tegenwoordige rijdende artillerie. Deze inrigtingen, steeds door de oogenblikkelijke behoefte aan eene zeer beweegbare artillerie voortgebragt, hadden tot den zevenjarigen oorlog geen duurzamen invloed of resultaat.

De rijdende artillerie in hare tegenwoordige gedaante, is eene uitvinding van *FREDERIK den grooten* in het jaar 1759, en van dien tijd af komt zij als een bijzonder wapen met eene eigenaardige organisatie voor. Van dit tijdstip af dagteekent ook hare geschiedenis.

Het nieuwgeschapen wapen klom in den zevenjarigen oorlog nog tot geen groote hoogte, en verkreeg weinig beslissende uitkomsten. Het had den tijd nog niet gehad, om zich voor het hoogere taktische gezigtspunt van den grooten koning te volmaken, en de strijd tegen een onvoldoend of belemmerend materieel kon het eerst in lateren tijd doorworstelen. Bij Pretzsch en bij Reichenbach toonden intusschen de eerste rijdende batterijen dat het denkbeeld ten grondslag harer inrigting liggende, niet verloren was.

Na den zevenjarigen oorlog vermeerderde en volmaakte *FREDERIK de groote* zijne rijdende artillerie, en deze werd in andere Europesche legers geheel of gedeeltelijk nagevolgd, zoodat met het begin van den oorlog uit de fransche revolutie ontstaan, op alle krijgstooneelen eene talrijke rijdende artillerie verscheen. Een nieuw tijdvak brak voor de Pruisische rijdende artillerie aan, toen zij eene vaste bespanning en bereden manschap ook gedurende den vrede verkreeg, terwijl zij onder een bijzonderen chef, in een regiment van tien kompaniën geformeerd, eigen officieren en een afzonderlijk exercitie-reglement verkreeg. — De gevolgen dezer inrigting bleken reeds in het jaar 1806, en nog meer in het jaar 1807.

Bij de reorganisatie van het pruisische leger, na den vrede van Tilsit, ving er voor de rijdende artillerie een nieuw tijdperk aan, 't welk de bestaande kiemen geheel deed ontwikkelen en eene waardige voorbereiding geacht kan worden voor de daden van de jaren 1813, 1814 en 1815. — Tot deze periode behoort ook de duidelijke ontwikkeling van het denkbeeld eener eigenaardige en hoogere taktische beteekenis van het wapen, welke, tot dien tijd slechts door weinigen begrepen, zich nu allengs meer verbreidde, hoewel zij eerst in den jongsten tijd meer algemeen erkend werd.

Ook de rijdende artillerie van eenige kleine duitsche staten heeft met onderscheiding gestreden. In andere is zij eerst na den vrede tot grootere zelfstandigheid gebragt.

De *Franschen* hadden met de oprigting der rijdende ar-

tillerie tot het jaar 1791 gewacht. De echt fransche behendigheid leerde hen intusschen hunne *artillerie volante* (zooals zij toen ter tijde heette) zeer spoedig met vrucht gebruiken. In *NAPOLEON's* hand werd zij menigmaal een middel tot de overwinning; zij ondersteunde zijne stoutste slagontwerpen, en zou onder zijn beleid nog grootere diensten hebben bewezen, als eenige diepingewortelde denkbeelden van het fransche artilleriekorps de afschaffing van den belemmerenden trein, en daardoor eene volkomene organisatie van de rijdende artillerie, niet hadden verhinderd.

De *Russische* rijdende artillerie had reeds in het jaar 1807 eene aanzienlijke hoogte in taktische bekwaamheid bereikt, en deed zich ook in het jaar 1812 op eene schitterende wijze kennen. Een reeks van veldtogten heeft sedert dien tijd haren toenemenden roem bevestigd, en in het duidelijk begrip van haar eigenaardig gebruik, komt zij met de pruisische rijdende artillerie overeen. Het lot heeft haar tot op den jongsten tijd gunstig in de gelegenheid gesteld, om welverdiende lauweren in te oogsten.

De *Engelsche* rijdende artillerie bezit een voortreffelijk materieel. Bijzondere voorbeelden harer taktische bekwaamheid zijn intusschen, in den geest van het onderhavig onderzoek, noch uit de veldtogten op het Pyrenesche schiereiland, noch uit den veldtogt van 1815 bekend geworden. Aan de revolutie-oorlogen heeft zij weinig aandeel genomen en de Indische oorlogen hebben een anderen maatstaf.

De *Zweedsche* rijdende artillerie, alsmede de *Poolsche* vóór het jaar 1830 (toen zij van de russische onderscheiden was) zijn altijd voortreffelijk geacht. De eerste is intusschen in de veldtogten van 1813 en 1814 weinig gebruikt, en heeft heden, strikt genomen, nog iets van het karakter der voetartillerie. De poolsche rijdende artillerie moet gedurende den opstandsoorlog van 1831 meermalen uitstekende diensten bewezen hebben; doch de bekend geworden berigten en geschiedverhalen geven tot nog toe echter geene voldoende inlichting nopens de eigentlijke daadzaken.

Bij het *Oostenrijksche* leger heeft de gebrekkige navolging van de rijdende artillerie inrigtingen tot stand doen komen, wier halfslagtigheid, tegenover de pruisische artillerie, verwerpelijk moet geacht worden; eene *rijdende* artillerie bestaat aldaar ook thans nog niet.

Dit kort historisch overzicht moge de navolgende orde, gelijk ook de keur der volgende voorbeelden verklaren. In deze is slechts spraak van werkelijke rijdende artillerie, namelijk, alleen van dezulke, wier manschappen allen bere-

EERSTE VOORBEELD.

Gevecht tusschen Kemberg en Pretsch, 27 October 1759.

De generaals WUNSCH en REBENTISCH hadden zich den 27sten October bij Kemberg vereenigd, om gemeenschappelijk op Pretsch te marcheren. In de omstreek van Merkwitz stieten zij op de spits der voorhoede van den hertog VAN AHREMBERG. De generaal WUNSCH liet ijlings dragonders, huzaren en eene rijdende batterij van 6 stukken geschut voorwaarts rukken (1), om de engte van Merkwitz vóór den vijand te bereiken. Dit gelukte, en terwijl de rijdende artillerie den vijand beschoot, trok de infanterie ijlings de engte door. De hertog VAN AHREMBERG vermeende dat het geheele pruisische leger hem aangevallen en omgetrokken had, en trok ijlings over Schmiedeberg naar Düben terug.

TWEDE VOORBEELD.

Gevecht bij Reichenbach, 16 Augustus 1762.

De hertog VAN BEVERN had den 13^{den} Augustus op den regter oever van de Peilbeek bij Reichenbach met 8000 man een legerkamp betrokken. De stelling was zeer gevaarlijk, daar eene breede tusschenruimte haar van 's Konings legerkamp scheidde en de linker vleugel gemakkelijk kon omgetrokken worden.

DAUN ontwierp, naar aanleiding van dien gevaarlijken toestand des hertogs VAN BEVERN, eene zeer goede dispositie, ten gevolge waarvan laatstgenoemde omsingeld en overweldigd moest worden, vóór dat de koning hem ter hulp kon komen.

De oostenrijksche luit.-veldmaarschalk BECK marcheerde in de linker flank en in den rug des hertogs, en rukte gestadig voorwaarts. Al de medewerking van de overige oostenrijksche korpsen bepaalde zich, onbegrijpelijk genoeg, tot eene kanonnade. De hertog nam in zijnen wanhopigen, ieder oogenblik haghelijker wordenden toestand de meest gepaste maatregelen.

Eindelijk verscheen, des avonds ten zeven ure, de hertog VAN WÜRTEMBERG met een kavalleriekorps en eene rijdende batterij van 10 stukken geschut. Deze plaatste hij oogenblikkelijk tegen de kavallerie van den oostenrijkschen linker vleugel, waarop die vleugel door de pruisische kavallerie overhoop geworpen en daardoor het gevecht voor den hertog VAN BEVERN hersteld werd. Kort daarop verscheen de koning met 9 bataillons en het gevecht eindigde zegevierend voor de pruisische troepen, tot welke uitkomst de rijdende artillerie wezenlijk bijgedragen had.

DERDE VOORBEELD.

Gevecht bij Slavietin, 23 Julij 1778.

FREDERIK de Grootte had den 23sten Julij 1778 in het legerkamp van Welsdorf (tegenover het Oostenrijksche bij Jaromir) bevolen dat als naar gewoonte op de beide vleugels van het leger gefourageerd werd. Hij-zelf begaf zich, door den Prins van Pruisen vergezeld, op den linker vleugel, en versterkte de bedekking tot op 6 bataillons en 10 eskadrons. Aan de spits waren 200

(1) Daar de schrijver geen officiele bronnen heeft kunnen raadplegen, zoo is het hem, zelfs bij de vermelding der daden van de pruisische rijdende artillerie, niet altijd mogelijk geweest de namen der aanvoerders met zekerheid op te geven; in twijfelachtige gevallen zijn ze dan ook niet genoemd.

Bosniërs, welke, nadat men de engten over de Acepa en Meta was gepasseerd, zich in vollen ren op eenige houderde Oostenrijksche dragonders wierpen, ze overhoop joegen en verscheidene gevangenen maakten.

Aanzienlijke kavallerie-massa's ijlden van den oostenrijkschen regter vleugel de overhoop geworpen dragonders ter hulp; allengs groeiden zij tot 40 eskadrons aan, en schaarden zich, om de pruisische troepen aan alle zijden aan te vallen.

Het gevaar van zijnen toestand inziende, haastte FREDERIK de groote zich, eene stelling te nemen, zoo goed de omstandigheden het gedoogden; daarop liet hij ijlings eene medegenomen rijdende batterij voorwaarts rukken, maskeerde ze door een eskadron, en bragt ze op een punt waar zij de oostenrijksche kavallerie geheel kon overzien en beschieten. Toen demaskeerde het eskadron met bliksemsnelheid de, uit een houwtzer en zes kanons bestaande, batterij, en deze vuurde met kartetsen en met zulk eene uitwerking op de oostenrijksche kavallerie, dat de laatste in groote verwarring terugtrok.

's Konings gewaagde stelling (twee uren van zijn legerkamp en met twee engten in den rug) verhinderde hem het behaalde voordeel te vervolgen. Hij was echter zeer tevreden van ongehinderd te kunnen aftrekken; ongetwijfeld had de oostenrijksche kavallerie, vóór dat zij door gezegde batterij teruggeslagen werd, het klein getal pruisische troepen dat zich aan deze zijde van de Meta bevond, geheel en al overhoop kunnen werpen, en waarschijnlijk waren dan de Koning en de Prins van Pruisen in hare handen gevallen.

VIERDE VOORBEELD.

Gevecht bij Arlon, 9 Junij 1793.

1500 Man oostenrijksche infanterie, door 400 fransche karabiniers aangevallen, had zich in een carré geschaard. Te vergeefs poogden de karabiniers in te breken; hun aanval werd met verlies afgeslagen. Eensklaps voert de fransche kolonel SORBIER vier stukken rijdende artillerie tot op 150 passen afstands in den galop aan, en beschiet de Oostenrijkers met kartetsen. Nu ontstaat er onrust en weifeling. De fransche kavallerie valt op nieuw aan; de aanval gelukt, en 1500 man infanterie werden door 400 karabiniers uiteengeslagen (1).

VIJFDE VOORBEELD.

Slag bij Luçon, 14 Augustus 1793.

In den slag bij Luçon weken de aanvoerders der Vendeërs van hunne vroegere ruwe, maar dikwijls welgeslaagde strijdwijze af, en vielen het republikeinsche leger aan, naar een kunstig door LESCURE ontworpen plan. In drie echelons geschaard, rukten zij van den linker vleugel tegen de republikeinen, onder den generaal TUNQ aan, wiens regter vleugel door de eerste echelon, onder CHARETTE, tot wijken werd gebragt. Toen de tweede en derde echelon zich tegen het midden en den linker vleugel van

(1) Dit dikwerf aangehaald en even dikwijls betwijfeld feit, is buiten twijfel gesteld door eenen aan den hertog van Brunswijk gerigten brief van den K. K. generaal der kavallerie von SCHEEREN, van den 10den Junij 1793.

het republikeinsche leger in beweging stelden, vermeenden hare aanvoerders (ELBÉE en LAROCHEJAQUELEIN), door eene stofwolk misleid, dat zij in flank en rug bedreigd werden. Terwijl zij halt hielden en 3000 man pogen te detacheren, bedient de generaal TUNO zich van het geschikte oogenblik, en laat de rijdende artillerie van den linker vleugel, waar nu geen gevaar was, in galop naar het midden rijden en haar vuur tegen den vijand openen. Een deel der troepen van den linker vleugel volgt deze beweging.

Het krachtig werkend vuur van de republikeinsche rijdende artillerie veroorzaakt dadelijk eene wilde vlucht van de tweede echelon; vervolgens ijlings naar den uitersten regter vleugel gebragt, noodzaakt zij ook de eerste echelon tot den terugtogt, en op die wijs werd er eene belangrijke, volkomen zege behaald, te roemrijker voor het aandeel dat de fransche rijdende artillerie er aan genomen had, daar zij eerst pas was opgerigt.

ZESDE VOORBEELD.

Terugtogt op Berg-Zabern, 27 December 1793.

Tot dekking van den terugtogt der oostenrijksche en pruisssche troepen, die zich bij Berg-Zabern verzameld hadden, waren ongeveer twintig minuten van Zabern 7 pruisssche bataillons, 10 eskadrons dragonders en 2 rijdende batterijen geplaatst. Deze troepen werden des middags ten een ure door den vijand aangevallen, doch zoo flauw, dat het gemakkelijk was te zien, dat er de eene of andere manoeuvre onder schuilde.

Op den pruissschen linker vleugel liet het doorsneden terrein in den beginne niet toe 's vijands bewegingen te overzien; spoedig ontdekte men echter dat deze vleugel was omgetrokken, en dat eene vijandelijke kolonne, uit infanterie, kavallerie en artillerie bestaande, met grooten spoed naar de hoogten achter Zabern marcheerde. Ware het den vijand gelukt die hoogten te bereiken, dan zou hij de pruisssche troepen in de linker flank en in den rug genomen, ze tegen het gebergte aangedrongen en in eenen wanhopenden toestand gebragt hebben.

Ten einde zulks voor te komen, werd de kavallerie en rijdende artillerie teruggezonden, om zich dicht bij Zabern te plaatsen. De generaal MONHAUPT zegt: « Er werd gereden als of er niets heel aan zou blijven.» Gelukkig werd Zabern bereikt vóór de vijand er kon komen, en deze genoodzaakt van zijn voornemen af te zien.

ZEVENDE VOORBEELD.

Aanval op het legerkamp bij Altstädt.

In den loop van denzelfden veldtogt werd besloten een fransch korps, sterk 6000 man, in het legerkamp bij Altstädt en Lembach staande, op te ligten of te vernielen. De generaal VON EBEN moest met een detachement, bestaande uit 4 bataillons, 5 eskadrons, eene voet- en eene halve rijdende batterij, over Kussel op het front van den vijand afgaan, terwijl het gheele korps van Vorst HOHENLOHE den vijand links zou omtrekken en van de Saar afsnijden. De generaal EBEN snelde met de kavallerie en rijdende artillerie vooruit en stiet bijna drie kwartier uurs voor het legerkamp op eenen vijandelijken post, bestaande uit infanterie, kavallerie en artillerie, ongeveer 1200 man sterk. EBEN vermoedde

dat de vijand reeds op den weg naar Homburg was afgemarcheerd en dezen post had gesteld tot dekking van zijnen marsch. Onverwilt hiervan in 't zekere willende onderrigt zijn, besloot hij den vijand aan te vallen, zonder zijne infanterie en voetartillerie af te wachten. De vijandelijke kavallerie was slechts 200 man sterk.

De pruisssche rijdende artillerie, uit 5 stukken geschut bestaande, beschoot 's vijands vooruitgeplaatsten troep, die op zijne hoofdmagt terugtrok. Deze bestond uit infanterie, leunde met den linker vleugel aan een afzonderlijk gebouw nabij den weg, en met den regter vleugel aan een elzenbosch; zij had twee Sponders van de rijdende artillerie voor het front; de kavallerie stond achter de infanterie.

De rijdende artillerie van den generaal VON EBEN viel ook deze stelling terstond aan, en na een kort gevecht trokken de beide stukken geschut van den vijand af. Met hen trok ook de kavallerie weg en de infanterie wierp zich in het elzenbosch. De kavallerie en artillerie van den vijand namen weder stelling; de infanterie trok daarop terug. De generaal VON EBEN viel met de rijdende artillerie op nieuw aan en joeg den vijandelijken post tot aan het legerkamp bij Altstädt. — De vlucht der voortroepen alarmeerde het vijandelijk legerkamp en noopte den vijand ijlings over de Blies terug te trekken.

ACHTSTE VOORBEELD.

Slag van Castiglione, 5 Augustus 1796.

Het oogmerk van NAPOLEON bij de inleiding tot den slag van Castiglione, was voornamelijk, om de opmerksaamheid der Oostenrijkers onder WURMSER van de in hunnen rug opererende divisie SERRURIER af te trekken, en te verhinderen dat zij in tijds over den Mincio terugtrokken, waardoor zijne manoeuvre hem geen voordeel zou opgeleverd hebben. Hij viel hen daarom op hunnen regter vleugel, door MASSENA, flauw aan, terwijl de voorhoede van AUGEREAU voor den linker vleugel manoeuvreerde. Gelukkig verlokte hij den oostenrijkschen regter vleugel om voorwaarts te gaan en zich uit te breiden. Zoodra NAPOLEON dit bemerkte, liet hij spoedig den generaal DAMMARTIN met 18 stukken rijdende artillerie tegen den heuvel Medoln, het steunpunt van den oostenrijkschen linker vleugel, aanrukken. Een hevige en krachtige vuur maakte het weldra mogelijk den heuvel te bestormen. SERRURIER kwam thans op het slagveld aan, en WURMSER's tweede linie was genoodzaakt tegen hem front te maken.

Op dit beslissend oogenblik rukte AUGEREAU halve brigadesgewijze tegen het oostenrijksche centrum aan. Vooraan en gedekt door de kavallerie van den generaal KILMAINE, snelde de generaal DAMMARTIN, en beschoot met groote werking de oostenrijksche eerste linie.

AUGEREAU viel daarop den vijand met groote veerkracht aan, en er werd eene beslissende zege bevochten.

NEGENDE VOORBEELD.

Verdediging van den Weichsel in November 1806.

De verdediging van den Weichsel bij Thorn, was in November van het jaar 1806, aan een zwak pruisssch korps, onder den generaal L'ESTOCQ, opgedragen. Gebrek aan artillerie en vooral aan stukken van zwaar kaliber, veroorloofde niet de meest be-

langrijke punten met geschut te bezetten, en alleen te Thorn had men langs den Weichsel de bijeengebragte regimentsstukken in batterij gesteld. Intusschen scheen het toch noodig den vijand, op elk punt waar hij beproefde over te gaan, met geschut te kunnen begroeten, zoowel om oogenblikkelijke voordeelen te verhinderen, als om hem te doen gelooven dat het pruisische korps over aanzienlijk veel artillerie kon beschikken. Van de beschikbare rijdende batterij werd derhalve de eene helft stroomafwaarts tot Ostrometzko gezonden, terwijl de andere helft de pannenkokerij bij Thorn bezette. Van iedere halve batterij patrouilleerden twee stukken geschut dag en nacht langs de rivier, en verijdelde verscheidene vijandelijke pogingen om over te gaan, daar zij in de sterkste gangen naar het bedreigde punt snelden en den vijand met een krachtig werkend kartetsvuur beschoten. Op die wijs gelukte het aan het kleine korps van den generaal L'Estocq, den vijand zestien dagen lang op te houden.

TIENDE VOORBEELD.

Slag bij Eylau, 8 Februarij 1807.

De generaal L'Estocq ontving den 8sten Februarij, des morgens ten twee ure, te Husschnen bevel naar Althoff bij Eylau op te rukken.

Een gedeelte van zijn korps en al de voetartillerie was van den marsch des vorigen dags nog niet aangekomen; de bedorven wegen waren onoverkoombare oorzaken van vertraging. L'Estocq brak derhalve slechts met 10 bataillons, 35 eskadrons en 2¹/₂ rijdende batterijen op.

De naaste weg over Husschnen en Althoff loopt over Wachern en Schlautienen; een verdere weg over Pompiken en Grawenthin.

Toen het korps Wachern doortrok, stiet het op eene vijandelijke kolonne. L'Estocq zond 5 eskadrons tegen de vijandelijke voorhoede af, liet 15 eskadrons en eene rijdende batterij in den sterksten gang Schlautienen doortrekken en de batterij zijwaarts van die plaats op eene hoogte stelling nemen, terwijl 3 kompagnien het bosch bij Wackern bezetteden.

Onder bescherming dezer stelling kon men het gros op Pompiken, Leissen en Grawenthin rigten, en des namiddags bereikte het, onder aanhoudend gevecht, Althoff.

Een gedeelte van het gros werd naar Kreuzburg heengedrongen. De bij Schlautienen met zoo goed gevolg geplaatste batterij, bereikte echter weder het gros. Bij de aankomst van het korps te Althoff, vond L'Estocq de russische stelling reeds overvleugeld en het dorp Wutschitten door de Franschen bemagtigd. Hij rigtte zijne kolonnen daarheen en het regiment Rûchel veroverde het dorp. Toen eene vijandelijke kolonne zich gereed maakte er op nieuw tegen aan te rukken, trok haar eene halve batterij rijdende artillerie in galop te gemoet en wierp ze terug, terwijl het regiment Twarzysz de batterij tegen de vijandelijke kavallerie beschermde (1).

(1) In den slag van Eylau streed bij het korps van L'Estocq alleen rijdende artillerie. Het is te bejammeren dat de nog levende getuigen aarzelen, door openbare mededeeling, de historische geloofwaardigheid van zoovele slechts bij overlevering bewaarde trekken van dapperheid en de uitwerking der rijdende artillerie in den slag, gelijk in 't algemeen in den veldtocht van 1807, te bevestigen. Zoo lang men die mededeeling mist, kan men zich op gezegde voorbeelden kwalijk beroepen.

ELFDE VOORBEELD.

Slag bij Friedland, 14 Junij 1807.

Terwijl BENNIGSEN in zijne stelling bij Friedland lijdelijk NAPOLEON'S maatregelen afwachte, versterkte deze zich meer en meer, en gaf den 14^{den} Junij 1807, met het aanbreken van den dag, het teeken tot den aanval.

NEY rukte met 60 stukken geschut voor het front in echelons tegen den russischen linker vleugel aan, welks kavallerie zich van de omstandigheid poogde te bedienen, dat de eerste echelons der Franschen hare regter flank blootgaven. De russische kavallerie werd echter zelve in de linker flank aangevallen, door de in galop aankomende dragonder-divisie Latour-Maubourg, en met groot verlies overhoop geworpen. Op de dragonders volgde onmiddellijk, in denzelfden gang, de fransche generaal SENARMONT met drie rijdende batterijen, welke, tot aan de holle wegen van de Alle voorwaarts gebragt, de Russen in de linker flank en in den rug beschoten. Een zoo moorddadig vuur konden de in digte hoopen opgedrongen Russen niet weêrstaan, zij vloden in groote verwarring naar de stad.

Dit oogenblik was beslissend voor den slag; de spoedige en krachtige voorwaartsche beweging van NEY voltooide de overwinning.

TWAALFDE VOORBEELD.

Slag bij Raab, 14 Junij 1809.

In den slag bij Raab was het aan de fransche kavallerie-divisie Montbrun gelukt, in de linker flank der oostenrijksche infanterie, die bij de verschanste pachthoeve Kes Megyer stond, te komen. MONTBRUN deed zijne rijdende artillerie voorwaarts komen om een' aanval op de oostenrijksche infanterie voor te bereiden. Deze begon te wijken. De oostenrijksche generaal MESZERY had op dit oogenblik door eene bekwame beweging de Hongaarsche insurrectie-kavallerie om den vijandelijken regter vleugel heengevoerd. Deze deed ijlings eene rijdende batterij tegen haar aanrukken, die na weinige schoten gezegde kavallerie in verwarring bragt, waarop de fransche kavallerie ze geheel verjoeg. De fransche generaal GROUCHY toefde op dit beslissend oogenblik; ware hij op de plaats geweest, om het door MONTBRUN behaalde voordeel te ondersteunen, dan zouden de Oostenrijkers waarschijnlijk teruggedrongen zijn in den hoek tusschen Raab en den Donau, en den terugtocht op Komorn verloren hebben. De regimenten Ott en Joseph (huzaren) hielden echter MONTBRUN op, tot later op eene andere wijs de slag ten voordeele van de Franschen beëindigt werd.

DERTIENDE VOORBEELD.

Gevecht bij Luboml, 27 Augustus 1812.

Het zevende fransche korps rustte sedert den 24sten Augustus in de omstreek van Luboml, en had zijne veldwachten voor die plaats uitgezet. In den morgen van den 27sten verschenen eensklaps vier russische kavallerie-regimenten, dreven de voorposten en de zwakke, soutiens voor zich heen en rukten op de stad aan. Eene Saksische rijdende batterij lag achter de stad op bivouac, ging, na in der haast aangespannen en gezadeld te hebben, in galop door Luboml en stelde zich tegen de russische kavallerie.

Deze kwam tegenover het krachtig vuur tot staan, en trok toen buiten schootsbereik terug. Inmiddels had zich het grenadierbataillon Anger verzameld, trok insgelijks de stad door, andere troepen volgden, en de Russen trokken af. — De verschijning der batterij had groote verwarring en verlies voorgekomen.

VEERTIENDE VOORBEELD.

Gevecht bij Malojaroslawetz, 12 October 1812.

De strijd om Malojaroslawetz had van 's morgens vijf tot elf ure geduurd, en noch de Russen, noch de Franschen hadden zich voor goed in 't bezit der stad kunnen stellen. Voor de zesde maal waren de Russen er binnengedrongen, toen de divisie Pino, de italiaansche garde en twee divisien van DAVOUST met de onstuimigste dapperheid eenen aanval deden, andermaal in de stad drongen, en RAJEWSKY er uit dreven.

De Franschen drongen in diepe kolonnen de stad door, en poogden voornamelijk door de barrière van Kaluga te deboucheren. Het terrein vergunde alleen de vijandelijke spitsen van zeer nabij te beschieten, en de Russen hadden zich op grooten afstand achterwaarts geplaatst. Op dit gewichtig oogenblik verscheen de kolonel KONSEN met de russische rijdende garde-artillerie, ijde met vier rijdende stukken in gestreken galop naar gezegde barrière en beschoot de spits der vijandelijke kolonne zóó krachtig, dat de Franschen onmogelijk verder konden voortrukken.

VIJFTIENDE VOORBEELD.

Slag bij Wiäsmä, 22 October 1812.

DAVOUST bevond zich den 22sten October, des morgens te Federowskoje, en poogde zich met NEY, den onderkoning en PONIA-TOWSKY te vereenigen, welke laatsten deels op marsch naar Wiäsmä, deels er reeds aangekomen waren.

MILORADOWITSCH brak met de zeer sterke russische voorhoede des morgens vroeg op, om DAVOUST van Wiäsmä af te snijden. De infanterie en voetartillerie konden de snelle beweging niet volgen, en alleen de kavallerie en rijdende artillerie kwam te regter tijd nabij den weg van Wiäsmä naar Federowskoje. De rijdende batterijen stelden zich achter den weg, en verhinderden DAVOUST zijnen marsch voort te zetten.

Schoon het in den verderen loop van den slag aan DAVOUST gelukte, door de ondersteuning welke hij van andere fransche korpsen bekam, naar Wiäsmä af te trekken, behaalde men toch, door het aanzienlijk verlies dat de Franschen leden, groote voordeelen, welke hoofdzakelijk aan de russische rijdende artillerie te danken waren.

ZESTIENDE VOORBEELD.

Gevecht bij Krasnoi, 4 November 1812.

NAPOLEON was gedwongen bij Krasnoi stand te houden, om den onderkoning en DAVOUST op te nemen, en te verhinderen dat een groot gedeelte van zijn leger in den Dnieper geworpen werd. De trage russische vervolging hinderde hem intusschen weinig en slechts flauw werd hij in 't front gedrongen. — Toen het aan den staart van het fransche leger marcherende korps van DAVOUST tot binnen Krasnoi voortdrong, volgde hem de russische generaal

NITIKIN aan de spits eener rijdende batterij en beschoot hem hevig met kartetsen. De kromme straten onttrokken weldra de vijandelijke infanterie aan het russisch kanonvuur en de staart der infanterie poogde zich in de straten vast te zetten. Er was gebrek aan kavallerie voor eene snelle vervolging. Op eens verzamelt NITIKIN zijne rijdende artilleristen, volgt den vijand, houdt op hem in, en werpt den staart der vijandelijke infanterie op hare hoofdmagt.

ZEVENTIENDE VOORBEELD.

Gevecht bij Dannigkow, 3 April 1813.

Den 5^{den} April 1813 stiet het detachement van den generaal VON HÜNERBEIN, op zijne voorwaartsche beweging, tegen de troepen van den franschen generaal GRENIER, voor het dorp Dannigkow, op de vijandelijke voorposten. Onderwijl de aanval op het dorp voorbereid werd, zag men eene sterke vijandelijke kolonne van Gommern naar Dannigkow voorwaarts rukken.

De rijdende batterij van den luitenant HENSEL ging met eenige eskadrons in sterken draf links om het dorp, in 's vijands regter flank, om hem te verhinderen meer troepen in het dorp te brengen.

De batterij bragt hier den vijand groot nadeel toe, en zette het gevecht aan deze zijde alleen voort, naardien de moerassige oevers van de Ihle de kavallerie verhinderden in de flank der vijandelijke infanterie te vallen.

ACHTTIENDE VOORBEELD.

Slag bij Bautzen, 21 Mei 1813.

De pruisische halve rijdende batterij N°. 8 (kapitein KÜHNEMANN) had in den loop van den slag reeds zeer gelukkig medegewerkt, om de pogingen der fransche divisie Souham, welke uit Preititz wilde deboucheren, te verijdelen. Toen deze pogingen herhaald werden en verscheidene bataillons zich voor Preititz schaalden, maakte genoemde batterij eene stoute beweging, daar zij in den snelsten gang tot op kartetsschotsafstand in 's vijands linker flank voorwaarts rukte en hem daardoor geheel afwees.

NEGENTIENDE VOORBEELD.

Slag bij Bautzen.

Eene kolonne Wurtembergsche infanterie, 8 bataillons sterk, rukte tegen het door pruisische troepen bezette dorp Krekwitz aan. Deze voorwaartsgaande kolonne werd ontvangen door het vuur van alle regts van Krekwitz staande pruisische batterijen, maar onttrok er zich aan, door zich met bekwaamheid van eene terreinplooiing te bedienen. De generaal YORK zond de rijdende batterij, N°. 1, (kapitein VON ZINKEN) links van Krekwitz voorwaarts, welke in galop de dallinie bereikte en de regter flank der Wurtembergers beschoot. De kommandant der Wurtembergers, generaal FRANQUEMONT, zond een bataillon met versnelden stap tegen de batterij af, het leed vreeslijk door haar vuur, en leidde, geheel ontbonden, bij Krekwitz de wapens neder.

TWINTIGSTE VOORBEELD.

Slag bij Bautzen.

Het besluit der verbonden monarchen om den slag af te bre-

breken, kon groote gevaren voor het pruisisch en russisch leger ten gevolge hebben, zoo de vijand niet verhinderd werd de aftrekkende troepen te vervolgen. Om dat oogmerk te bereiken, scheen eene aanvallende beweging tegen het fransche leger het geschiktste, en tot de uitvoering dier beweging werden de reservekavallerie en al de rijdende batterijen bestemd.

De generaal UWAROF voerde de kavallerie aan. De rijdende batterijen gingen voorwaarts (1) en openden een hevig vuur op de fransche massa's, terwijl de verschillende korpsen der bondgenooten in de grootste orde den terugtog aannamen.

De kolonel VON KATZLER maakte de achterhoede van het pruisische leger uit met de geheele lichte kavallerie en de rijdende batterijen N°. 2 à 3 (luitenant HENSEL en FISCHER.)

Vruchteloos poogden de Franschen gevangen te maken; de orde en rust der aftrekkende troepen maakten het onmogelijk.

EEN EN TWINTIGSTE VOORBEELD.

Gevecht bij Vellahn, 21 Augustus 1813.

Het korps van den maarschalk DAVOUST drong sedert den 17^{den} Augustus 1813 met groote overmagt tegen het korps van WALMODEN aan, hetwelk langzaam terugtrok, den 21sten Augustus de omstreek van Vellahn bereikte en aldaar eene stelling nam om de wegen naar Wittenberg en Hagenau te dekken. De troepen van den generaal DÖRENBERG stonden in en bij Camin, zich regts tot Zahrenthin uitbreidende; TETTENBORN stond in en bij Vellahn. Tusschen beiden onderhield graaf DOHNA de gemeenschap met een regiment huzaren en eene halve batterij rijdende artillerie van het russisch-duitsch legioen, in eene stelling op den windmolenberg van Goldenbow.

Toen de spitsen der fransche kolonnen ter hoogte van den windmolenberg kwamen en aldaar het terrein konden overzien, wendde DAVOUST zich terstond met zijne voornaamste magt tegen graaf DOHNA, terwijl hij eenige bataillons detacheerde, om Camin aan te vallen, 't geen deze troepen later te vergeefs deden.

Graaf DOHNA had in zijnen rug eenen hollen weg, waarachter zich moerassig land uitbreidde; werd hij op dit terrein teruggevoerd, dan kon hij zijn wis verderf niet ontgaan. Bij vermeende derhalve zijne batterij in de eerste plaats te moeten redden en terug te zenden.

DAVOUST van zijn kant had te regt het groot belang ingezien om juist hier de stelling van het korps van WALMODEN door te breken. Gelukte het hem zich tusschen DÖRENBERG en TETTENBORN te plaatsen, dan kon hij waarschijnlijk het eene detachement vernielen en vóór het andere Hagenau bereiken, zijnde dit het hoofdepôt der nieuw te formeren troepen voor WALMODEN's korps.

DAVOUST detacheerde derhalve eene kavalleriemassa van 1200 ruiters, en deed eene batterij voorkomen, welke met goed gevolg de kavallerie op den windmolenberg beschoot, zoodat deze begon te wankelen.

In dit hagchelijk oogenblik kwam de kommandant der artillerie van WALMODEN's korps, kolonel MONHAUPT, in vollen ren, met eene

halve rijdende batterij uit de omstreek van Camin aan, omging den windmolenberg links en plaatste zich op 400 schreden afstands in de verlenging der vijandelijke kavallerie. Onderwijl deze met groote werking in de flank werd beschoten, deed de kolonel MONHAUPT de door graaf DOHNA teruggezonden halve rijdende batterij wederom voorkomen, en plaatste ze bedekt in eene terreinplooiing voorwaarts Vellahn. De vijandelijke kavallerie kon intusschen het hevig vuur van de door den kolonel MONHAUPT aangebragte halve rijdende batterij niet wederstaan; zij trok ijlings achter een boschhoek op de hoofdkolonne terug; de fransche artillerie staakte haar vuur.

De kolonel MONHAUPT deed thans de vurende stukken op de hoogte terugkomen en beide halve batterijen stonden nu echelonsgewijze achter elkander, de eene de andere flankerende, en beiden de toegangen naar Vellahn dekkende.

DAVOUST zond eene nieuwe kolonne naar Vellahn voorwaarts, welke spoedig in het flankerend vuur der achterwaarts staande 4 stukken geschut kwam. Terwijl de spits der kolonne eene beweging maakte, om loodregt op de vurende batterij af te gaan, gaf zij hare flank aan de andere 4 stukken bloot; zij kwam daardoor in zulk een hevig vuur, dat zij van haar oogmerk op Vellahn afzag, en DAVOUST eindigde het gevecht met eene kanonnade, zonder wezentlijk resultaat.

Het gedrag der rijdende artillerie redde waarschijnlijk een groot gedeelte van het korps van WALMODEN en de depôts te Hagenau.

Dit voorbeeld leert, hoe geschikt de rijdende artillerie is, om door een stout besluit de verderfelijke gevolgen van eene gebrekkige stelling te vergoeden.

TWEE EN TWINTIGSTE VOORBEELD.

Gevecht bij het dorp Wittstock, 22 Augustus 1813.

(Inleiding tot den slag van Grosz-Beeren.)

De generaal VON OPPEN stond met 4 regimenten kavallerie en 2 rijdende batterijen tegenover de engte van Wittstock. Eene rijdende batterij verdedigde de engte, terwijl de andere in reserve bleef.

De fransche divisie Durutte vulde het voor de pruisische stelling gelegen en naar de Nuthe loopend afvoerkanaal met hooi en fachinen, en ging het met versnelden marsch met eene infanteriekolonne over. De in reserve staande rijdende batterij ging deze kolonne in den galop te ontmoet, en na eenige lagen kartesschoten vlood de vijand verward heen, geweren en trommels wegwerpende. Eene tweede poging van den vijand had hetzelfde gevolg.

Niettegenstaande deze schitterende werking der artillerie, trok de generaal VON OPPEN ze terug, met oogmerk om den vijand de engte te laten passeren en hem dan met de kavallerie er in terug te werpen.

De fransche infanterie ging werkelijk nogmaals door de engte, maar alle pogingen van de pruisische kavallerie, om haar er in terug te werpen, bleven vruchteloos; de engte bleef verloren, de kavallerie maskeerde de rijdende artillerie en de generaal VON OPPEN moest terugtrekken. Voorwaar, een leerzaam voorbeeld!

DRIE EN TWINTIGSTE VOORBEELD.

Slag bij Grosz-Beeren, 23 Augustus 1813.

De luit.-kolonel VON HOLTZENDORF had, als kommandant der ar-

(1) Bij deze voorwaartsche beweging heerschte, helaas! geen volkomen overeenstemming; nergens werden verscheidene batterijen op één punt vereenigd.

tillerie van het korps van BüLOW, 64 stukken geschut voor de infanterie bijeengetrokken, en rukte er mede tegen de vijandelijke stelling bij Grosz-Beeren voorwaarts. De rijdende batterijen Neindorf en Steinwehr stonden in reserve; zij moesten overeenkomstig de beschikking van den luit.-kolonel VON HOLTZENDORF, bij het naderen der vijandelijke stelling, op de beide vleugels in galop voorwaarts gaan en 's vijands flanken beschieten. Alleen op den prussischen regter vleugel werd deze beschikking door de rijdende batterij Neindorf uitgevoerd; op den linker vleugel verhinderde zulks het terrein.

De batterij deed van haar standpunt eene buitengemeene werking, maar trok daardoor ook het vijandelijk artillerievuur dermate tot zich, dat in korten tijd vier van hare stukken gedemonsteerd werden. Toen de Kroonprins van Zweden later besloot aan den slag eenige Zweedsche troepen te laten deelnemen, zond hij van Ruhlsdorf de batterij van den kolonel VON CARDELL af, welke de stelling der batterij Neindorf innam.

VIER EN TWINTIGSTE VOORBEELD.

Gevecht bij Bunzlau, 30 Augustus 1813.

Den 30sten ontving de kolonel VON KATZLER het bevel, met het 3de uhlanen-regiment en de rijdende batterij N°. 2 (onder bevel van den luitenant BOROWSKI) tot op de hoogten van Eckersdorf, op den regter oever van den Bober voort te rukken.

Tegenover deze hoogten, op den linker Boberoever, was het fransche legerkamp. Het op den regter Boberoever gelegen Bunzlau hielden de Franschen nog bezet. Het werd in den draf omgetrokken en de batterij rukte voorwaarts, tot zij in de regter flank van het vijandelijk legerkamp was gekomen, ging daarop in galop, achter de hoogten, tot dicht aan den Boberoever voort, en beschoot het vijandelijk legerkamp zóó krachtadig, dat de Franschen het in allerijl verlieten.

's Vijands oogmerk om de brug over den Bober te vernielen, verhinderde de batterij insgelijks, door een goed gerigt vuur.

VIJF EN TWINTIGSTE VOORBEELD.

Slag bij Dennewitz, 6 September 1813.

In den loop van den slag van Dennewitz had de vijand bij Nieder-Görsdorf versterkingen doen aanrukken, en was juist voornemens verder tegen den generaal THÜMEN (3de, 4de en 6de prussische infanterie-brigade) verder voort te gaan.

Eene halve rijdende batterij (1) ijde in galop de infanterie, welke de divisie Durutte te gemoet trok, vooruit, nam in de linker flank van laatstgenoemde stelling en beschoot die zóó krachtig, dat zij, ook in het front aangevallen, in verwarde vlucht naar Dennewitz terugtrok.

ZES EN TWINTIGSTE VOORBEELD.

Gevecht aan de Görde, 16 September 1813.

De generaal WALMODEN had uit de papieren van een gevangen officier vernomen, dat de fransche divisie Pecheux op den linker Elbeoever voorwaarts zou rukken, om die landstreek van partij-gangers-korpsen te zuiveren en naar omstandigheden het garnizoen van Maagdenburg te versterken.

De generaal WALMODEN besloot deze divisie te gemoet te trekken en haar zoo mogelijk onverwacht op marsch te overvallen. Dit gelukte niet, en WALMODEN vond zich genoopt den vijand in eene stelling aan de Görde aan te vallen. Overeenkomstig de dispositie moest gelijktijdig een aanval op het front, op de regter flank en in den rug der Franschen worden gedaan. Voor laatstgenoemde beweging was, behalve andere troepen, eene rijdende batterij van het russisch-duitsche legioen bestemd, 't welk de generaal AHRENSCHILDT, die het detachement aanvoerde, echter in het bosch aan de Görde wilde achterlaten, om zich aan geen gevaar bloot te stellen. De generaal MONHAUPT, kommandant der artillerie van het korps, stond er echter op dat de batterij aan het gevecht deelnam, en kreeg de vergunning om haar naar zijn goedvinden te gebruiken, terwijl hij de geheele verantwoordelijkheid op zich nam.

Hij voerde nu de batterij, gevolgd door het eerste huzaren-regiment van het russisch-duitsche legioen, langs een boschweg in den snelsten gang, in weerwil van het zware zand, regtstreeks in 's vijands rug en nam evenwijdig met hem stelling. Het vuur dezer batterij, gepaard met den aanval in 't front, noopte den vijand op Eichdorf terug te trekken. Zoodra de kolonel MONHAUPT zekerheid omtrent deze beweging had, ging hij met 4 stukken geschut en eene kleine bedekking in volen ren naar Eichdorf, terwijl 4 andere stukken (1) in 's vijands rug bleven. Toen de vijand Eichdorf bezet vond, deed hij 4 stukken geschut voorwaarts komen en formeerde drie kolonnen om het dorp aan te vallen. Naardien de vier rijdende stukken geschut slechts eene geringe kavalleriebedekking hadden, verkeerden zij in eenen hagchelijken toestand. Snelberaden zond de kolonel MONHAUPT 2 stukken geschut van de eerste halve batterij af, om den aanval in de linker flank en in den rug te bestoken. De vijand zag van zijn aanval af, daar deze manoeuvre met de grootste juistheid uitgevoerd werd.

Eichdorf werd nu door het aangekomen bataillon Natzmer bezet, waarbij voorshands de tweede halve batterij bleef.

Daar de vijand thans beproefde eene hoogtenrij over te gaan en er langs gedekt voort te trekken om in het bosch van Bleckede te ontkomen, verzamelde de kolonel MONHAUPT zijne batterij, trok achter Eichdorf in galop voort, en bereikte den rug van gezegde hoogte, toen de vijand aan den voet aankwam.

De batterij kon haar vuur nog openen, en dwong den vijand de poging verder op te herhalen. Daar de eene halve batterij afwisselend achter de andere in de terugtogtslijn voortging, ontmoette de vijand overal denzelfden weerstand en bleef onder het voortdurend vuur der batterij. Eindelijk moest de kolonel MONHAUPT, uit gebrek aan ondersteuning van de andere wapens, terugtrekken en de vijand ging de hoogte over. Nu echter besloot de kolonel MONHAUPT nogmaals tot eene poging, om den vijand van het bosch van Bleckede af te snijden. Hij voerde de geheele batterij in eene terreinverlaging in den ren voort, verscheen plotseling weder voor de spits van de vijandelijke kolonne, en beschoot deze met kartetsen. De zeer geslonkene infanterie wierp de geweren weg, 2 eskadrons van het bovengenoemde huzaren-regiment verstrooiden de vlug-

(1) Op WAGNER's plan van den slag van Dennewitz met 14 aangeduid.

(1) Tot meerdere duidelijkheid worden deze 4 stukken als eerste, de 4 andere als tweede halve batterij aangeduid.

telingen, en slechts een klein gedeelte van de divisie Pecheux ont-kwam in het Bleckeder bosch; het overschot werd krijgsgevangen.

ZEVEN EN TWINTIGSTE VOORBEELD.

Inleiding tot den slag bij Möckern, 16 October 1813.

De kavallerie en rijdende artillerie der voorhoede van het korps van YORK, onder bevel van den kolonel VON KATZLER, ontving het bevel de vijandelijke kavallerie uit de vlakte tusschen Möckern en Lindenthal te verdrijven en den opmarsch van het korps te dekken.

Zoodra de vijand de eerste stukken geschut voorbragt, rukte haar de rijdende batterij N°. 2, onder bevel van den majoor VON RENTZEL te gemoet. De vijand bragt nu achterevolgens 16 stukken geschut in 't vuur, en van de rijdende batterij N°. 2, werden 3 stukken gedemonteerd. Evenwel moest de vijand in de rigting op Möckern terugtrekken en het oogmerk was bereikt.

ACHT EN TWINTIGSTE VOORBEELD.

Slag bij Leipzig, 18 October 1813.

In den slag bij Leipzig kreeg de 1ste luit^l. JENICHEN bevel met zijne rijdende batterij N°. 6 eene hoogte te bezetten. Vijandelijke tirailleurs hadden er intusschen reeds post gevat. Onverwijd liet hij zijne rijdende artilleristen het geweer nemen, viel de vijandelijke tirailleurs aan en verjoeg ze, waarop hij met zijne batterij op de hoogte stelling nam.

NEGEN EN TWINTIGSTE VOORBEELD.

Slag bij Leipzig.

De rijdende batterij, N°. 9, von Tuchsén, kreeg in dien slag het bevel eene russische batterij, die door het vijandelijk vuur nagenoeg vernield was, af te lossen. Tegenover eene vijandelijke artilleriemassa zou eene voetbatterij, uithoofde harer langzamere beweging, naauwelijks de voorwagens van de stukken hebben kunnen nemen. De luitenant VON SROTHA, welke bij afwezigheid van den kapitein VON TUCHSEN de batterij kommandeerde, reed derhalve in vollen ren naar de stelling, en hield het er bijna een uur vol, schoon de batterij een groot verlies aan manschap, paarden en geschut leed.

DERTIGSTE VOORBEELD.

Gevecht bij Westmalle, 10 Januarij 1814.

De generaal VON OPPEN kreeg bij zijne komst te Westwezel den 10^{den} Januarij het bevel, een sterk kavallerie-detachement naar Westmalle te detacheren, welk voorwaarts gelegen punt op der Franschen terugtogtslijn naar Antwerpen lag.

Het regiment der Koningin, het tweede Westpruisische dragonder-regiment en de halve rijdende batterij van den 4sten luitenant JENICHEN, werden onder bevel van den kolonel VON TRESKOW, derwaarts gezonden.

Daar men zich spoeden moest om vóór het vallen van den avond voor Westmalle aan te komen, moest een weg van vier uren lengte grootendeels in den draf afgelegd worden. De vooruitgezonden voorhoede vond de plaats bezet, en men zag eenige bataillons en eene afdeeling kavallerie er door defileren.

De rijdende batterij nam op een geschikt punt stelling, en haar werkendoend kogel- en granaatvuur noopte de Franschen tot den spoedigen aftogt.

EEN EN DERTIGSTE VOORBEELD.

Gevecht voor het bosch van Etoges, 14 Februarij 1814.

De veldmaarschalk BLÜCHER was genoodzaakt, op den terugtogt van Vauchamp, zich tegen NAPOLEON's overmagt door te slaan, om Etoges te bereiken. Het tweede legerkorps (KLEIST) baande den weg.

Kort voor het bosch van Etoges deed de fransche kavallerie verscheiden zeer gelukkige aanvallen. Twee russische rijdende batterijen (die van den luit.-kolonel SCHUSCHERIN en van den kapitein VOIGT), in gevaar van afgesneden en gevangen genomen te worden, verzamelden hare rijdende artilleristen, sloegen zich met de sabel in de vuist door den vijand heen en reddeden hun geschut.

TWEE EN DERTIGSTE VOORBEELD.

Gevecht bij May, 2 Maart 1814.

De generaal KLEIST ondernam den 2^{den} Maart eene verkenning van het fransche leger, dat te la Ferté sous Jouarre en omme-streken stond. Behalve 3 bataillons infanterie, nam de generaal KLEIST de Neumarksche dragonders, de Silezische uhlanen en huzaren, alsmede de rijdende batterijen Tuchsén en Mandelsloh mede.

Toen de pruisische kavallerie, die aan de spits was, May naderde, deboucheerde de fransche kavallerie-divisie Merlin; de batterij Tuchsén trok deze divisie te gemoet, beschoot ze met kartetsen en noodzaakte ze tot den terugtogt. De vijandelijke kavallerie herzamelde zich, viel op nieuw aan en kwam andermaal in het kartetsvuur der batterij Fuchsén, waarop zij door de pruisische kavallerie op de voorwaarts rukkende divisien Lagrange en Riccard teruggeworpen werd.

DRIE EN DERTIGSTE VOORBEELD.

Gevecht bij Fère-Champenoise, 25 Maart 1814.

De russisch-pruisisch kavallerie vervolgde de divisien Amé en Pactod, die in een groot open carré, welks zijden uit bataillons-massa's bestonden, terugtrokken.

Te vergeefs beproefde de kavallerie der bondgenooten in deze massa's door te breken, tot de generaal GNEISENAU eene russische rijdende batterij in den galop deed aanrukken, die eerst alléén de vijandelijke massa's van zeer nabij beschoot, vervolgens door meer toesnellende rijdende batterijen ondersteund werd. Thans gelukte het aan de kavallerie, niettegenstaande de kolossale massa infanterie, door te breken, en de beide divisien werden gevangen genomen.

VIER EN DERTIGSTE VOORBEELD.

Slag bij Ligny, 16 Junij 1815.

De slag had tot zes ure des avonds geduurd, toen NAPOLEON eenen nieuwen aanval op Ligny voorbereidde. BLÜCHER van zijn kant, door het halt houden en omkeeren van ERLON misleid, besloot naar St.-Amand voort te rukken. De uitvoering van dit besluit werd verderfelijk.

Snel maakten de Franschen gebruik van de ontblooting van het centrum; de divisien Pecheux en Friant gingen de Lignybeek over, en MILHAUD rukte met eene kurassier-divisie voorwaarts.

Op dit oogenblik rukten 36 stukken geschut van de fransche rijdende artillerie voorwaarts, en maakten het onmogelijk dat de pruisische troepen zich verzamelden. Overal braakten zij een

hagelbui van kartetsen in de pruisische troepen, en groote verarring ontstond onder deze, in welken staat zij op geringe uitzonderingen na het slagveld verlieten.

VIJF EN DERTIGSTE VOORBEELD.

Slag van Ligny.

Op het einde van den slag van Ligny, toen het reeds duister begon te worden, streed de Pruisische kavallerie om den terugtogt. De veldmaarschalk BLÜCHEN stelde zelf zich aan het hoofd van eenen aanval, die mislukte. Nog deden sommige regimenten afzonderlijke aanvallen, maar zij werden allen overhoop geworpen.

De rijdende batterij N°. 2 had verscheiden van deze aanvallen pogen te ondersteunen door de linker flank der vijandelijke kavallerie-massa's te beschieten. Thans wierp de fransche kavallerie zich ook op de batterij, omsingelde ze en poogde de strengen stuk te houwen. De kanonniers verdedigden zich met den degen in de hand, en reddeden hun geschut door de heggen van het dorp Bry.

ZES EN DERTIGSTE VOORBEELD.

Slag bij Kulewtscha, 11 Junij 1829.

De Russen hadden in 't begin van den slag van Kulewtscha eenige voordeelen behaald, daar zij de Turken van de hoogten op derzelve linker vleugel, verdreven.

Deze hoogten werden hun intusschen door de Turken weder ontruikt en overmoedig vervolgden deze in ongeregelde hoopen de overhoop geworpen Russische troepen. De tweede echelon der Russen wachtte staandevoets den vijand af, wiens slagorde onwillekeurig de gedaante van eenen uitspringenden hoek had bekomen. Tegen de spits daarvan rukten nu twee brigaden en 16 stukken geschut aan, terwijl 40 andere stukken geschut de flanken beschoten. Op dit oogenblik kwam de generaal ARNOLDI op het slagveld aan met 8 rijdende stukken geschut, die hij van het bij Madara staande korps des generaal ROTH, afwisselend in den sterken draf en galop, aubragt. Digt voor de voorste troepen der Turken stelde hij de stukken in batterij, en opende zulk een krachtig vuur, dat de Turken ijlings wegvloeden en alle verdere pogingen van hunnen opperbevelhebber, den grootvizier, om het gevecht te herstellen, te vergeefs waren.

De russische opperbevelhebber (DIEMTSCHE) berigte aan den keizer het volgende: «'t Was vooral het stout gedrag van de rijdende batterij-kompagnie, N°. 19, welke, onder het persoonlijk bevel van den dapperen generaal-majoor ARNOLDI, den vijand geen geringe schade toebragt, waardoor wij een zoo groot overwigt verkregen.»

ZEVEN EN DERTIGSTE VOORBEELD.

De bestorming van Warschau, 6 en 7 September 1831.

Met den poolschen opstand van het jaar 1830 was het zoover gekomen, dat hij zijne laatste toevlugt in het verschanste Warschau moest zoeken, nadat de generaals ROMARINO en LANGERMANN met 28000 man voor eene diversie waren gedetacheerd, welke de patriotten den naam gaven van een afgekocht verraad.

De omtrek van Warschau, op den linker Weichseloever, was met meer dan 80 schansen voorzien, welke eenen drievoudigen gordel

uitmaakten. In de eerste linie bevond zich als centraal werk de schans van Wola met een sterk reduit, door redans en lunetten met andere groote schansen in gemeenschap gebragt, waaronder waren de verschanste dorpen Rakowiec, Parysz, Marymont, enz. Deze eerste linie was op ongeveer 2300 schreden van den stadswal.

Achter deze eerste linie verschansingen was eene tweede, het dorp Czyste omgevende; eene derde bestond uit den aarden wal der stad, voor welke men nog eenige lunetten aangelegd had.

De fortificatiewaarde dezer verschansingen verschilde veel, velen waren onvoltooid. Met uitzondering van die in het reduit te Wola, vuurden alle stukken over de borstwering.

De russische veldheer besloot deze verschansingen te bestormen, na den storm vooraf door artillerievuur te hebben voorbereid.

Vorst GORTSCHAKOFF had het bevel over de gezamentlijke russische artillerie, onder hem beval de luit.-generaal GLINKA de reserve-artillerie, en de generaal-majoor FEDORENKO en PERRIN die van het eerste en tweede korps.

Het geschut der Russen voor Warschau bestond uit 138 rijdende en 232 stukken voetartillerie.

De verschansingen waren met 150 stukken vestinggeschut bezet en 149 veldstukken bevonden zich bij de poolsche troepen in en voor Warschau.

De dispositie van den generaal PASKEWITZ voor den aanval, hield de volgende hoofdpunten:

- 1) De vijandelijke werken worden twee uren lang door eene geduchte massa artillerie, waaraan niet meer dan de onmisbare bedekking toegevoegd wordt, onafgebroken beschoten.
- 2) Alsdan rukken de infanterie-kolonnen door de intervallen der batterijen ten storm voorwaarts.
- 3) Rijdende batterijen gaan in den snelsten gang deze kolonnen vooruit, beschieten de vijandelijke werken in de flank, en verligten door het van zoo nabij mogelijk gegeven kartetsvuur, den storm der infanterie.
- 4) De overige infanterie-linien rukken tot aan de hoofdbatterijen voort, om den aanval den noodigen nadruk te geven.

Den 6^{den} September, met het aanbreken van den dag, openden de generaals FEDORENKO en PERRIN uit 92 stukken geschut het vuur tegen de eerste verschansingslinie. Twee uren later, ten zeven ure des morgens, ging eene rijdende batterij in galop tegen de lunette 57 voorwaarts, opende haar kartetsvuur van dicht nabij, en de infanterie bestormde vervolgens het werk.

Nadat een hevig vuur tot negen ure had voortgeduurd, snelde eene rijdende batterij, onder de persoonlijke aanvoering van vorst GORTSCHAKOFF, de aanrukkende stormkolonne tegen de redoute 54 vooruit, deed op korten afstand de voorwagens van de stukken nemen en overstelpte de schans met kartetsen. Op dezelfde wijze ging eene andere rijdende batterij tegen de flèche 55 te werk; beide werken werden vervolgens door de infanterie bemagtigd.

Het vuur van de schans van Wola was nog niet tot zwijgen gebragt, of 16 stukken voetartillerie rukten reeds tot dicht nabij haar zuidelijk front, terwijl de rijdende batterij van den kolonel PASKEWITSCH in den ren tot op «half-kartetschots» afstand naar gezegde schans voortrukte, en de zaak daardoor besliste. De schans werd nu bestormd.

Tegen de verschansingen 58, 59 en 60 werden door den generaal CHILKOW 10 rijdende stukken geschut met goede uitwerking geplaatst, en, met de latere medewerking van twee voetbatterijen, de insurgenten genoodzaakt gezegde schansen te verlaten.

Nog vóór de algeheele verovering van de verschansingen der eerste linie, had vorst GORTSKAKOFF eene batterij van 68 stukken zijwaarts van den weg naar Kalisch in stelling gebracht, welke daarop de ruimte tusschen Wola en Czyste beschoot, de offensieve bewegingen der Polen verhinderde en de gebeurtenissen van den volgende dag voorbereidde. Verscheiden der veroverde verschansingen werden door de Russen terstond met geschut bezet, en ter verdediging tegen de stadszijde ingerigt.

Den 7^{den} September werden de Russen, door het voorgewend voornemen der insurgenten om te kapituleren, tot des middags ten half twee ure, in hunne verdere maatregelen opgehouden. Alstoen begon de strijd op nieuw. De Polen hadden niet alleen den tijd besteed om de verschansingen voor Czyste behoorlijk te wapenen, maar zij hadden ook 112 veldstukken tusschen de verschansingen 13, 16, 21, 22 en 23 in eene voortlopende linie in stelling gebracht.

Vorst GORTSCHAKOFF besloot van zijn kant het eerst de verschansingen tusschen de wegen van Krakau en Kalisch met alle kracht aan te tasten, en zich voor het oogenblik niet te laten gelegen leggen aan het aan de andere zijde van den Kalischer weg gelegen gebastioneerde werk 23 en de lunette 24. Dien ten gevolge moest eene batterij van 120 stukken geschut, die aan den Kalischer weg leunde, in eenen hollen boog stelling nemen.

Nadat de geschutstrijd was begonnen, maakte de linker vleugel der insurgenten eene voorwaartsche zwenking en 30 stukken geschut plaatsten zich, evenwijdig met den Krakauer weg, op 900 schreden afstands loodrecht tegen de rechter flank der russische groote batterij, waardoor deze in een zeer lastig echarperend vuur kwam, doch standvastig volhield.

De Russen plaatsten tegen deze flankerende batterij 16 stukken voetartillerie, doch zonder bijzonder gevolg. Hierop ging de rijdende batterij N°. 3 in galop op den kortst mogelijken schootsafstand in de linker flank der poolische batterij, en schoot met 266 groote werking, dat gezegde 30 stukken geschut oogenblikkelijk terugtrokken. Hierdoor kwam de groote russische batterij weder vrij, alhoewel zij een gevoelig verlies geleden had. Nadat de groote batterij uit hare stelling nogmaals voorwaarts gegaan was, stelde vorst GORTSCHAKOFF zich weder aan 't hoofd eener rijdende batterij, voerde deze in gestrekte galop tot op bukschotsafstand van de schans 21, en bereidde, door middel van een hevig kartetsvuur, den storm voor, die dan nu ook met gelukkig gevolg werd uitgevoerd.

Op dezelfde wijs en met denzelfden uitslag ging hierop eene rijdende batterij tegen de schans 22 voorwaarts, alhoewel de bezetting haar hardnekkig, zelfs nog in een blokhuis verdedigde.

Niet minder stout gedroegen zich twee russische rijdende batterijen op den linker vleugel. Zij bereidden op bovengezegde wijs den storm voor op de schansen 23 en 24, en het russisch officieel verslag vermeldt uitdrukkelijk, dat haar goedgegert kartetsvuur bijzonder veel bijgedragen heeft tot den gelukkigen uitslag door de stormende troepen verkregen.

Buiten en behalve de hier aangehaalde bijzondere gevallen, waarin verscheidene rijdende batterijen werkzaam waren, werd er op beide dagen nog op andere wijze van de rijdende artillerie gebruik gemaakt. Zoo dikwijls op het een of ander punt de vuurlinie moest versterkt worden, werden rijdende batterijen in galop van de reserve ontboden, en nadat het oogenblikkelijk doel bereikt was, weder teruggezonden, om aan geene voortdurende kannonnade bloot te staan. De verdere door deze gebeurtenissen verkregene resultaten, behooren niet meer tot het gebied van dit verloop.

Voorzeker komt zoowel aan het voortreffelijk gebruik, als aan de groote dapperheid van de russische rijdende artillerie, bij de bestorming van Warschau, de grootste en volkomenste hulde toe. Men doet onrecht als men door ijdele gissingen de hooge waarde van dit wapenfeit wil verkleinen, en daardoor een blaam leggen op den welverdienden roem van de russische rijdende artillerie.

MANÈGE-LESSEN, THEORIËN, ENZ. BIJ DE KAVALLERIE.

De schrijver van den brief aan den *Nieuwen Militairen Spectator*, N°. 7, pag. 357, beklagt zich, gewis niet zeer bescheiden, en met aanmerkingen vreemd aan de zaak, die wij dan ook niet beantwoorden, dat het artikel *Manège-rijden, Theoriën, enz.* in den *Militairen Spectator* van Januarij opgenomen, beantwoord is met *gangen, rigting, front* en *chargeren*, zaken die hij beweert niets gemeens te hebben met manège-rijden; verder, dat het de volslagenste onkunde verraadt, en bij geen kavallerie-officier de gedachte kan opkomen om te beweren, dat de officieren in de manège zullen kunnen geoefend worden in het bewaren van de rigting voor hun peloton. Wij hadden gemeend, dat de zoo innige betrekking van bovengenoemde zaken met de manège-oefeningen te duidelijk waren voor ieder kavallerist, dan dat het noodig ware er over uit te weiden, doch thans, na het zoo op hoogen toon geveld oordeel des genoemden schrijvers, achten we ons verplicht, de zaak wat grondiger op te halen, om alle misvatting voor te komen.

De vier aangehaalde woorden bevatten de uitkomst van datgene wat een goed begrepen en wél geleid onderrigt aan de kavallerie moet verzekeren.

Het onderrigt kan dan alleen aan de verwachting beantwoorden, wanneer het, van den beginne af, met het oog op het doel wordt geleid. Daarom heeft men niet meer zoo als voorheen burger-pikeurs, maar militaire instructeurs bij de regimenten. De rijkunst die voor den burger het doel is, is voor den militair slechts het middel.

De natuur heeft aan de paarden evenmin volmaakt gelijke gangen gegeven, als zij hun hetzelfde ligchaamsgestel en karakter gegeven heeft. Het is derhalve aan den instructeur overgelaten hun die te geven.

De paarden der officieren leveren, door hunne herkomst uit verschillende landstreek, nog meer verschil in bouw en aard op, dan die der ruiters. Maar behalve dit verschil tusschen de paarden

van onderscheiden landen, bestaat er ook niet minder merkbaar verschil tusschen die van dezelfde plaats. De natuur toch heeft geene twee volmaakt op elkander gelijkende wezens voortgebracht. Derhalve heeft men zeer verschillende bestanddeelen, en deze moeten toch één geheel uitmaken. Lieten wij hun hunne natuurlijke gangen behouden, blijkbaar zouden ze niet gelijk marcheren, en zouden wij van de rigting moeten afzien, *die in de marschen niet kan plaats hebben, zoo de bewegingen niet gelijk zijn, en in evenwijdige rigtingen loopen.*

Om de ruiters en paarden te gewinnen de passen en de tempo's van draf en galop ongeveer even lang te maken, en om zonder afwijking dezelfde rigting te volgen, moet men hen in kolonne laten marcheren, met de geleiders der lessen aan het hoofd, wier paarden geregelde gangen hebben en op eene rechte lijn kunnen blijven. Na deze voorzorg moet men hen verplichten om naauwkeurig op hunne afstanden en in hunne rigting te volgen, en eene groote gewoonte in deze oefening zal hen die juiste overeenstemming geven, of ten minste doen naderen, welke in het eerst onmogelijk te bereiken scheen.

Wanneer men op deze wijs marcheert, nemen de paarden de gewoonte aan, om met eenen gelijken gang regtuit te marcheren, en men bereikt, of nadert ten minste het doel, waaraan men bij de infanterie zoo veel zorg besteedt.

Niemand zal ontkennen, dat men geene rigting onder den marsch kan verwachten, dan in zooverre de infanterie of kavallerie, want dit is om het even, gewend is om gelijke bewegingen te maken, en zonder af te wijken in dezelfde rigting voort te gaan. Het is ook nog waar, dat de zaak voor de infanterie gemakkelijker is dan voor de kavallerie, zooals ligt is te begrijpen. Evenwel is zij ook voor de kavallerie niet onmogelijk, want de marschen in kolonne, eerst met enkele ruiters, daarna met verschillende fronten, waarbij de hoofden van kolonnen goed geleid worden, en de ruiters, zonder af te wijken, op hunne afstanden marcheren, voeren onmisbaar tot deze uitkomst, en veroordeelen hen, die aan het individuele onderrigt geen gewigt hechten, terwijl dit de onmisbare grondslag en de noodzakelijke voorbereiding is der bewegingen met een aantal tot één geheel vereenigde ruiters, zoodat er in een welingerigt onderrigt, wat den regtstreekschen marsch en de gangen betreft, geen het minste verschil van beginsel moet bestaan, van het begin tot aan het einde van het onderrigt.

Daar nu het einddoel van het onderrigt der kavallerie de aanval is, en deze dan alleen eene krachtige uitwerking zal hebben, wanneer de linie den meestmogelijken samenhang en rigting behoudt, en deze samenhang en rigting te moeilijker wordt, naarmate het front uitgebreider is, moet men derhalve alles aanwenden en alle mogelijke middelen gebruiken, om ze juist en gemakkelijker te maken; en het is in dit geval, dat men groot voordeel kan trekken uit de linie der voor het front geplaatste officieren, die tot grondslag der rigting strekken en ze gemakkelijk maken.

Wanneer verscheidene liniën achter elkander geplaatst zijn, is zonder twijfel de rigting van de eerste linie het meeste van belang, want het valt in het oog, dat zij, die achter dezelve

zijn, altijd de rigting van deze nemen; en men zou kunnen zeggen dat het alleen voor de eerste linie noodig is zich te rigten; de andere behoeven slechts hare afstanden te nemen.

Indien de voor het front geplaatste officieren de rigting onderling niet houden, doen zij de rigting van het eskadron mislukken. De ondervinding van het exercitieveld leert, dat het eskadron altijd de rigting volgt welke het door zijne officieren wordt medegedeeld; of, indien men wil beweren, dat het eskadron goed zal gaan, terwijl de officieren slecht zijn gerigt, moet men ontkennen, dat de paarden altijd diegenea volgen, die hen voorgaan; en wanneer men deze daadzaak, welke de ondervinding dagelijks doet zien, ter zijde schoof, zou het ook waar moeten zijn, dat het eskadron zich niet naar de bewegingen van deszelfs officieren regelde, hetgeen als eene algemeene stelling, de grootste zwarigheden zou hebben.

Wij vertrouwen dat het voor den onbevooroordeelden lezer duidelijk wezen zal, hetgeen trouwens iederen kavallerie-officier overbekend is, dat een troep kavallerie, hoe volmaakt geoefend ook, nimmer met éénheid en samenhang zal kunnen handelen, zoo de voor het front geplaatste officieren hun eskadron geene juiste rigting aangeven, hetgeen alleen verkregen kan worden door vaste en geregelde gangen, en dat voorts deze vaste en geregelde gangen, vooral bij zoo verschillende soorten van paarden als de officieren berijden, niet kunnen verkregen en onderhouden worden, dan door manège-oefeningen. — Op de overige punten in het door ons opgenomen vertoog, hadden wij geen aanmerkingen gemaakt.

En hiermede stappen wij van dit onderwerp voor goed af; alleen laten wij hier nog volgen twee betrekkelijk dezelfde zaak ons toegezonden stukken, waarbij wij den schrijver van het eerst hier volgende alleen aanmerken, dat zijne opvatting, nopens de niet-plaatsing in ons vorig nummer, wat voorbarig geweest is, als zijnde zijn ingezonden stuk door den Hoofdredacteur, vermoedelijk uithoofde van diens vele drukten bij het ophanden vertrek, eerst ter plaatsing gezonden, toen het nummer van Februarij reeds afgedrukt was.

De Redactie.

I.

Aan de Redactie van den Militairen Spectator?

In het nummer der vorige maand, Januarij, lazen wij uwe aanmerking op een ingezonden artikel, getiteld: «*Manège-lessen, theoriën, enz. bij de Kavallerie,*» waarbij, en substance, gezegd wordt: «dat men moet verlangen dat de officieren genoegzaam «*vereenigd worden om de gangen hunner paarden te regelen; dat «de Zaturdagsche vereeniging in de manège hiertoe dienen moet; «dat dit doel die vereeniging genoegzaam wettigt; en eindelijk, «dat indien de bedoelde manège-lessen niet in dezen aangeduiden «geest geschieden, zulks niet aan de instelling, maar aan de «verkeerde wijze van opvatting te wijten is.»*

Ongetwijfeld moeten de paarden der officieren in hunne verschillende gangen regelmaat hebben, eene regelmaat geheel en al strookende met de bepaalde snelheid waarmede bepaalde afstanden in bepaalde minuten moeten doorloopen worden; ongetwijfeld

moeten de officieren de algemeene rigting voor het front weten te bewaren en tot eene rigtsnoer voor de in linie gedeplojeerde eskadrons dienen . . . ; wie van ons zal dit ontkennen! Maar hoe . . . ? Moeten deze allures in eene bekrompen manège verkregen worden . . . ? Moeten de wendingen, de volten, het korte keert, de halve ophoudingen of het verzameld doorrijden der hoeken, de zijdegangen, enz., enz., hen leeren hoe zij de algemeene rigting gedurende den marsch in linie zullen onderhouden? . . . Is dit het doel dier wintervereenigingen? . . . Neen, dat hebben de kavallerie-officiëren tot hiertoe niet begrepen; dan voorzeker is de aangeduide geest wel geheel verkeerd opgevat, en hebben wij reden te vreezen dat er nog menige Zaturdagsche wintervereeniging zal voorbijgaan, zonder dat die geest tot ons zal zijn doorgedrongen, veelmin ingang bij ons zal gevonden hebben.

Volgens de meening toch van, niet tot de redactie van den *Militairen Spectator* behoorende, kavallerie-officiëren, is het doel van het rijden in de manège, iets gantsch anders dan dat hetwelk door de redactie voormeld als zoodanig werd aangeduid; en wel zoo geheel verschillend, als er onderscheid bestaat tusschen het verzameld manège-tempo en dat waarin de gangen op het terrein, ingevolge de bepaalde voorschriften, doorlopen worden.

Dat het nut van het rijden in de manège, door den schrijver van het ingezonden artikel niet voorbij gezien is, blijkt genoegzaam voor ieder die hetzelfde onpartijdig en onbevooroordeeld gelezen heeft, en het moest ons dus verwondering baren, dat de Redactie goedvinden konde, eene poging te doen om het bedoeld artikel te ontzenuwen.

De voordeelen van het rijden in de manège behoeven hier dus niet aangeduid te worden; wij zijn daarvan te zeer overtuigd, en geen kavallerie-officier zal het in het hoofd krijgen die niet te beëmen; doch wij ontkennen, dat bereids afgerigte officiersdienstaarden, des winters in de manège vereenigd moeten worden, om des zomers behoorlijk, en dus in beslisten eenparigen stap, draf en galop in front te kunnen marcheren . . . ; wij ontkennen dit niet slechts, maar wij gaan verder, en stellen, dat de des winters in de manège, in de hand en verzameld gereden en gebogen paarden, op het terrein eenen geruimen tijd op nieuw geoefend moeten worden, alvorens dat doel met hen te kunnen bereiken: dit is zóó waar, dat de officieren, die meer dan één paard ter hunner beschikking hebben — helaas! er zijn er niet velen — altijd bij voorkeur dat paard tot manège-paard zullen bezigen, waarmede zij des zomers niet voor het front behoeven te komen.

Daar het ons zeer aangenaam zijn zal, dat deze wederlegging der aanmerking van de Redactie, in N°. 8, voor deze maand, worde opgenomen, willen wij zeer kort zijn, opdat de niet-plaatsing niet misschien weder aan plaatsgebrek worde toegeschreven, en hier dus nog slechts bijvoegen, dat wij, in strijd met de Redactie, er zeer aan twifelen, of, en inderdaad niet veronderstellen mogen, dat het doel in kwestie waarlijk dat zij, hetwelk de Redactie als ontwijfelbaar schijnt aan te nemen; en eindelijk, dat, om behoorlijk in linie te marcheren, dat wil zeggen in beslisten en eenparigen gang, zonder gedrang of opening, en ordelijk gerigt, wij onze paarden niet in eene bekrompen manège,

maar ons en onze paarden veel eer op een uitgestrekt terrein in de frontmarschen oefenen moeten, en dit wel aanvankelijk alleen met het kader der eskadrons, met of zonder lijntjes; dat deze *hoofdzak*, het gedeplojeerd marcheren, eenen geruimen tijd, met uitsluiting, vooreerst, van al die bewegingen die als bijzaken en tot de parade-manie behoorende, geacht kunnen worden, beoefend moet worden; dat er veel en lang in dezelfde strekking in draf gemarcheerd, nu en dan de galop aangenomen, en uit den galop weder in stap of draf overgegaan, en aldus menigmaal van gang verwisseld moet worden, tot dat, het kader derwijze behoorlijk geoefend zijnde, de ruiters tusschen het encadrement zullen kunnen plaats nemen, immers wanneer eene andere organisatie ons in staat zal stellen onze ruiters genoegzaam te berijden om dit te kunnen doen, en met volle manoeuvre-eskadrons te kunnen marcheren.

Het spreekt van zelf dat hier niet het zoogenaamde lijntjes-exerceren, onder het bevel van den luitenant-adjutant, waarbij de opperwachtmeesters als eskadrons-kommandanten fungeren, bedoeld wordt; maar wel zoodanige oefening, bij welke, ingevolge onze formatie, een iegelijk op zijne plaats en in zijne betrekking blijve.

B. . . . . Februarij 1848.

II.

Antwoord op de manège-lessen, theoriën, enz. bij de Kavallerie.

In het 7° N^o. van den *Militairen Spectator* beklagt een kavallerie-officier zich over de rijlessen die des Zaturdags in de manège gegeven worden.

Indien deze officier zich beklagde dat de instructie door het aanhoudend uitvoeren der lessen van de school des ruiters te paard, vervelend was, zouden wij ons dit kunnen begrijpen, maar Z. E. beklagt zich over de rijlessen in het algemeen; en het verwondert ons zoo iets van een kavallerie-officier te hooren. Z. E. houdt welligt liever inspectie over linnengoed, schoeisel en het harnachement; voorwaar een zonderlinge smaak. Het nut van deze rijlessen schijnt Z. E. niet te weten, en het zij mij vergund, dit Z. E. eens mede te deelen; zij dienen:

1°) Om zich te verzekeren dat ieder officier in staat is, datgene uit te voeren, wat in de school des ruiters te paard voorgeschreven is.

Dit is noodzakelijk, want een kavallerie-officier moet kunnen uitvoeren wat hij aan den man onderwijst. Ten tweede is dit noodzakelijk, om de hoofd-officiëren in staat te stellen de rijkunstige bekwaamheden der officieren in de conduite-lijsten juist te kunnen beoordeelen, en of zij nog voor de kavallerie geschikt zijn.

Het tweede doel is om zich te overtuigen, of de officiers-paarden goed afgerigt zijn, en zij al datgene kunnen uitvoeren, wat men van een troepenpaard vergt. Rigt nu de officier zijne paarden zelf af, dan kan men zijne bekwaamheid daarin tevens beoordeelen; rigt de officier zijne paarden zelf niet af, welnu, dan is immers het invullen in de kolom afrigtingskunst, ook niet mogelijk.

Het derde doel om de rijlessen uit te doen voeren door de HH. officieren, is: om eene gelijkvormige wijze te hebben van deze lessen te onderwijzen.

Het vierde doel is, om bij die officieren het rijden te doen onderhouden, welke zoo weinig mogelijk trachten te paard te komen.

Is men boven de 40 jaren, dan is het allernoodzakelijkst het rijden dagelijks te onderhouden, wil men weldra niet geheel ongeschikt voor de kavallerie zijn; en kan men al op die jaren de houding en het gebruik van hand en beenen niet verbeteren, zoo zal men ze ten minste, goed zijnde, kunnen onderhouden.

Zonder nu de III. officieren als rekruten te behandelen, evenmin als onder-officiëren en manschappen die jaren gediend hebben, kan men hen meer en meer in de rijkunst volmaken, waartoe het niet noodzakelijk is dat men de lessen op trossen geeft.

Indien nu de rijlessen met de vereischte naauwkeurigheid in alle gangen uitgevoerd worden, en de III. officieren hunne paarden daarbij goed besturen, is dit geenszins vernederend; integendeel, wij vermeen dat een korps officieren in evenredigheid van zijne rijkunstige bekwaamheid, die het in tegenwoordigheid van den troep aan den dag legt, in achting bij zijne minderen winnen zal; ziet de ruiter dat de lessen door de officieren goed uitgevoerd worden, dan laat hij zich alle berisping welgevallen, en zegt bij zich-zelf: mijn ritmeester heeft regt van spreken, hij kan het zelf goed uitvoeren. Maar ik beken, dat de officieren veel van hunne achting en vertrouwen verliezen, vooral bij de instructie te paard, als de man ziet (en dit ziet hij al zeer spoedig) dat de ritmeester een middelmatig of slecht ruiter is, en zulk een officier gevoelt zich, bij het uitvoeren van de lessen in tegenwoordigheid van zijne minderen, niet op zijn gemak; dat is klaar.

Om nu een geheel winter door niets dan de rijlessen uit te voeren, dat is, wij moeten het beken, vervelend en onnoodig; men kan immers de lessen afwisselen door de bewegingen uit de hoogere rij- en afrigtingskunst, met het caroussel rijden, en eenige figuren die van de bekwaamheid van den ruiter getuigen en tevens aangenaam voor het oog zijn.

Om de lessen aangenaam te maken, zou men een aantal voorwerpen moeten hebben voor een steekspel, ten einde de officieren tevens behendig in het gebruik der vuur- en blanke wapens te maken, hetgeen toch voor een kavallerie-officier niet ondoelmatig kan geacht worden.

Wat het tweede onderwerp betreft; hierin stemmen wij zeer gaarne met den geachten schrijver in; deze uren kunnen nuttiger besteed worden. Zoodra men overtuigd is, dat ieder officier alle bewegingen goed en behendig uitvoert, zou men bijv. in de nabijheid der kazerne eene geschikte plaats kunnen zoeken, om de officieren in het pistoolschieten te oefenen, of een steekspel uitvoeren.

Wat te theoriën betreft, het zal geheel van de wijze waarop zij gehouden worden afhangen, of ze doelmatig zijn of niet.

Ten slotte moeten wij den geëerden schrijver uit A. (de letter A. schijnt hier als een afleider gebruikt te zijn) doen opmerken, dat niet alleen in ons land, maar in Duitschland en in ons oud provisioneel Reglement, het rijden der officieren ook voorgeschreven is.

B. VAN MERLEN.

HANDLEIDING EENER AFRIGTINGSKUNST.

(Vervolg van N°. 8.)

VOORBEREIDING VAN HET PAARD TOT HET BERIJDEN EN AFRIGTEN.

- 1) De behandeling in den stal.
  - A. Het poetsen en schuren.
  - B. Goed plaatsens, ophouden der voeten en beslaan.
  - C. Het opleggen der deken en aansingelen. Het opzadelen.
  - D. Het optoomen.
- 2) Het geleiden.
- 3) Het afrijden aan de hand.
- 4) Het longeren.
  - A. Het houden en besturen der longe.
  - B. Het behandelen van de zweep.
  - C. Het gebruik van de stang.
- 5) Het goed plaatsens.
- 6) Het gewennen aan het opstijgen.
- 7) Over de doelmatige verdeling van het gewigt des ruiters.
- 8) Het goed aannemen van het mondstuk, en afwijking daarvan.
- 9) De tijdmaat der gangen.

OPMERKINGEN.

1) Daar de behandeling op stal eenen grooten invloed op de afrigting heeft, zoo zorgte men dat de paarden steeds overeenkomstig de regels worden behandeld, omschreven in den rijcursus, pag. 21—35.

2) Het geleiden der paarden geschiedt zooals in den rijcursus voorgeschreven is, pag. 26.

3) Nimmer moet men een paard bestijgen om te berijden, indien het niet vooraf aan alle tuigen en het gewigt van zadel en ruiter gewoon is; op deze wijze komt men vele ongelukken en wederspanning voor.

Men vergete hierbij niet, het paard met den buitenteugel aan te binden.

Het afrijden aan de hand moet bij voorkeur buiten op een weg plaats hebben, waar weinig gedruisch en beweging is.

Voor het overige neme men daarbij in acht wat in den rijcursus is voorgeschreven, pag. 41.

4) Het longeren geschiedt volgens de voorschriften van den rijcursus, pag. 42.

5)

6)

7)

8)

9)

Deze oefeningen geschieden zooals in den rijcursus is voorgeschreven, pag. 47—49.

HET BERIJDEN EN AFRIGTEN.

- 1) Uitrusting der ruiters.
- 2) Uitrusting der paarden.
- 3) Het gebruik van den karwats.
- 4) Over de doelmatige optooming.
- 5) Over de hulpteugels.

OPMERKINGEN.

1) De ruiters moeten van een karwats of rietje voorzien zijn, om in de eerste lessen nimmer van de sporen gebruik te moeten maken.

Zeer doelmatig zou het zijn, om in het eerste gedeelte van de eerste les de sporen af te doen.

2) De paarden zijn gezadeld en met een afrigtingstrens opgetoomd, die in den rijcursus omschreven is, pag. 4.

3) Het gebruik is omschreven in de afrigtingskunst van 1840, door ons uitgegeven, § 34, pag. 19.

4) Het optoomen moet steeds met de grootste omzigtigheid geschieden, en nadat men de paarden, overeenkomstig hunne bouworde, temperament en gevoeligheid naauwkeurig heeft gadegeslagen; hetgeen gedurende de voorbereiding tot het berijden moet geschieden.

Het eenvoudig rond gebit gebruikt men voor paarden die gevoelig en goed gebouwd zijn.

Het gebit met rolletjes bij een paard dat eene doode aanleuning houdt en traag in het afkwauwen is.

Het gedraaide gebit geve men aan paarden, die laag van voren en met sterken rug of achterhand in de teugels dringen.

Bij eene verbeterde houding toomt men ook deze paarden weder met het eenvoudig gebit op.

5) Het is niet wel mogelijk, om alle paarden zonder hulpteugels in eene goede hoofdstelling te krijgen (SEYDLER, 2^e deel, pag. 199), vooral niet diegene welke eenen stijven breeden nek hebben.

Het oprigten van den hals laat zich nog door gewone sterke armen uitvoeren, doch niet het bijbrengen, en nog minder het vaststellen van het hoofd en den hals op het werkingspunt.

Door de hoogte welke de kavallerie-zadels gewoonlijk van voren hebben, wordt het bijbrengen nog moeilijker. Een zeer groot aantal onzer kavallerie-paarden, met onrustige hoofd- en halsstelling, zijn hiervan de sprekendste bewijzen.

Hoe menig met den neus in den wind loopend paard, zou minder spoedig versleten zijn geweest, indien men het, bij het begin der afrigting, door behulp der bijzetteugels, behoorlijk eene goede bijgebragte hoofdstelling had gegeven.

Men vreeze het gebruik der hulpteugels niet, maar leere het gebruik er van aan den onervaren ruiter, zooals in den rijcursus, pag. 119, is voorgeschreven.

De doelmatigste hulpteugels voor de kavallerie zijn:

1°. Men bevestige een ring aan het hart van den borstriem, en gespe daaraan twee teugels, die vervolgens door de trensringen gestoken, in beide handen vastgehouden, of op de schoft nedergelegd worden.

2°. Of men verdeelt het uiteinde der kleine trensteugels en steekt ze door den aan den borstriem bevestigden ring, om in de beide handen vastgehouden, of op de schoft nedergelegd te worden.

3°. SEYDLER maakt altijd van de volgende gebruik:

Men voorziet, als boven, den borstriem van een ring.

Een' dunnen teugel bevestigt men aan de linker zijde,

onder den zadel, of aan de pistool-holsterkram, steekt hem onder den borstriem door, vervolgens door den ring, daarna door het kinstuk, en dan weder door den ring terug; men neemt het einde in de rechter hand, om daarmede den graad van bijbrengen te bepalen.

Men kan dezen teugel ook onder den middelsten vinger nemen, om dan beter de noodzakelijkheid te gevoelen, van hem meer of minder te doen werken.

Deze teugel is ook zeer goed bij paarden die met kracht in de hand drukken; in plaats van hem dan in de hand te houden, wordt hij aan de rechter zijde even hoog als de linker bevestigd.

EERSTE LES.

EERSTE GEDEELTE, 10 dagen.

1) Het op- en afstijgen.

2) Het eerste berijden.

3) Het gaan en staan aan de teugels. (*Bijbrengen.*)

OPMERKINGEN.

1) Het eerste berijden dat in eene vrije, ongedwongene, instinetmatige eigene houding van het paard moet uitgevoerd worden, zal zooveel mogelijk buiten op een regten weg, of op eenen zeer grooten cirkel van 200 à 300 Ellen omtrek geschieden en in gezelschap van oude bedaarde paarden. Voor ieder twee jonge paarden plaatst men twee oude.

Daar deze oefening slechts 5 dagen duurt, kan dit zeer goed geschieden.

De wegen die men kiest, moeten niet te hard, en zoo weinig bezocht mogelijk zijn.

Daar de jonge paarden veelal de gewoonte hebben van het hoofd omlaag te brengen, tusschen de beenen te willen steken en achteruit te slaan, zoo zal men, om ongelukken voor te komen, den kleinen trensteugel, zeer kort gemaakt, op den hals doen rusten, om terstond te kunnen aangrijpen en het hoofd op te rigten. Voor het overige geschiedt zulks zooals in den rijcursus, pag. 49, voorgeschreven is.

2) Voor deze oefeningen zijn ook 3 dagen bestemd; men kan nu de paarden in de rijbaan nemen of op eenen regten weg; men plaatst nog een of twee oude paarden aan het hoofd, omdat de jonge paarden dan beter volgen.

Men begint echter weder met eene vrije, ongedwongene houding in draf en stap te rijden. Zoodra het paard zich daar vrij heen laat rijden, dan zal men in den stap en in den draf de teugels steeds rustig, doch sterker en sterker aanhouden, meer in eene horizontale dan verheffende rigting, moede het mondstuk in eene rigting even onder de rigtingslijn van den ruiter werken. Het hoofd komt nu wel achter de loodlijn, doch dit kan geen kwaad; men verheft het vervolgens met bedaardheid tot de loodrechte stelling op, waarbij de schoft en nog niet de rug tot steunpunt van den hals mag genomen worden.

Zoodra het paard in beweging de teugels aanneemt, voert men deze oefening ook stilstaande uit.

Deze oefening kan ook aan de hand, zoowel in de baan als op stal plaats hebben.

In de baan geschiedt zulks na de eerste herhaling.

Daar men nimmer aanhoudend een paard moet bewerken, en het eene paard wat langer, het andere wat korter moet bewerkt worden, zoo moet ieder ruiter het zijne overeenkomstig deszelfs bouwde en geaardheid behandelen, even als ware het paard alleen in de baan, waartoe de ruiters op zulke groote afstanden moeten marcheren, als de baan maar toelaat; men kommandeert vervolgens:

1. *Oefening in het bijbrengen.*

2. *Geeft acht.*

Op het eerste kommando begint ieder ruiter, bewerkt zijn paard afwisselend, en laat het weder eenige passen in eene ongedwongene houding gaan.

Op het tweede kommando eindigt de geheele bewerking.

TWEDE GEDEELTE, 15 dagen.

1) Het oprigten.

- a. Het verkrijgen van de eerste nekbuiging, het onder-schuiven der kaken onder de oorklieren en het aanleggen er van tegen de halsspieren. Dit geschiedt in stap, gematigden draf, stilstaande, en aan de hand.
- b. Het hooger oprigten der halswervels en verkleining van de nekbuiging, zonder nog op den rug in te werken. Dit geschiedt in stap, draf, stilstaande en aan de hand.
- c. Het hooger oprigten van hoofd en hals, met nageven van den rug. In gemiddelden draf, stap, stilstaande en aan de hand.
- d. Het verheffen van de vereenigde voorhand, stilstaande, in stap en in draf.

2) Het afbuigen.

OPMERKINGEN.

Deze les is de grondslag der geheele afrigting; geschiedt zij niet volgens de regels, dan zal men gedurende de geheele afrigting onophoudelijke zwaarigheden ontmoeten en zelfs nimmer in eene goede afrigting slagen.

1) Men heeft twee verschillende wijzen van oprigten.

1. Het hooge oprigten.

2. Het oprigten van uit eene lage stelling.

Het eerste ziet men nog zeer veel, tot groot nadeel der paarden, aanwenden. Het hoofd van het paard wordt terstond bij het

begin der afrigting zeer hoog, ja bijna in eene horizontale lijn opgerigt, en de hals zóóver teruggebragt dat de rug inzakt, terwijl de achtervoeten met geweld worden ondergedreven; dit is nu geen oprigten, maar een belasten van de achterhand, die men niet vroeger mag bewerken, voor dat de deelen van de voorhand geregeld zijn, anders blijft hoofd en hals onbewerkt.

Daar nu de spieren der voor- en achterhand ontspannen worden, de gewrichten niet ondersteunen en de achterhand in den beginne nog altijd zijne volle krachten niet heeft, zal zulk een paard versleten zijn eer de afrigting voltooid is.

Behalve dit groot nadeel, hebben de paarden die zoo opgerigt zijn, onrustige hoofd- en halsstelling, onrustige gangen, en zijn tot wederspanning geneigd, want reeds heeft XENOPHON voor 2000 jaren gezegd: « Niet het paard dat zijn hoofd natuurlijk regt draagt is den ruiter ongehoorzaam, maar wel datgeen dat den neus te hoog draagt. »

Men sla onpartijdig onze artillerie- en kavallerie-paarden gade; hoeveel zal men er niet vinden, die onrustige stellingen en gangen hebben?

Niet alleen heb ik dit bij ons, maar ook bij de Pruisische kavallerie waargenomen, zoodat ook daar het oprigten slecht uitgevoerd wordt.

De tweede manier van oprigten, de ware, geschiedt van uit een lage stelling. Hierdoor worden de halswervels beter en vastter op en in elkander geschoven, de hoofd- en halsstelling wordt rustiger, de rug en achterhand gespaard; dien ten gevolge bekomt het paard rustige en bedaarde gangen, het zal zich minder verzetten en voor zijn tijd niet versleten zijn.

De ondervinding heeft geleerd, dat tot beheersching van het paard, de loodregte hoofdstelling de doelmatigste is, want door deze brengt men de gezamentlijke spieren der voorhand in eene gemeenschappelijke aanspanning, waarop de vastheid van de hoofd- en halsstelling gegrond is. Men moet de loodregte hoofdstelling niet afdwingen, noch verlangen dat het paard alle gangen en dienstverrigtingen in die stelling uitvoert, maar het paard moet geschikt gemaakt worden om de loodregte hoofdstelling te kunnen aannemen.

Bij het terugtreden, het overgaan van snelle tot kortere gangen, bij het verzamelen, en bij den galop (vooral met de stang) is de loodregte hoofdstelling alleen noodzakelijk.

(Vervolg hierna.)

BIJLAGE IX.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR, 16de DEEL, N°. 9.

Maand Maart 1848.

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Tot Minister van Oorlog *ad interim*: de gen.-maj. C. Nepveu.
Bij het 4de reg. inf., tot kap. van de 3de kl.: de 1ste luit. W. A. van Toll, van het 7de reg. inf. Bij het 7de reg. inf., tot kap. der 2de kl.: de kap. der 3de kl. A. J. T. Beekman, van het korps. Tot adj. bij Z. K. H. den Prins van Oranje: de 2de luit. G. A. C. H. von Goedecke, van het reg. rijd. art. Bij het 6de reg. inf., tot kap. der 2de kl.: de kap. der 3de kl. C. J. Schluter, van het korps. Tot kap. der 3de kl.: de 1ste luit. J. D. Ramdoh, van het 8ste reg. inf. Bij den staf der art., tot ond.-dir. bij 's Rijks gieterij van bronzen geschut: de 1ste luit. G. F. Colet, van het 1ste reg. art. Tot 1ste luit^e: de 2de luit^e. R. C. L. Blaauw en F. G. Riesz, van den staf der art. Bij het 6de reg. inf., tot bat.-adj.: de 2de luit. C. H. Stolkert, van het reg. Tot kap. der 3de kl.: de 1ste luit.-adj. J. Termijtelen, van het 4de reg. inf. Bij het 3de reg. inf., tot kap. der 2de kl.: de kap. der 3de kl. reg.-adj. P. H. L. Lilly, van het korps. Bij het 6de reg. inf., tot kap. der 3de kl.: de 1ste luit. W. C. E. Knock, van het 4de reg. inf. Bij het 8ste reg. inf., tot kap. der 2de kl.: de kap. der 3de kl. J. A. Koppelaar, van het korps. Bij het reg. gren. en jag., tot kap. der 1ste kl.: de kap. der 2de kl. H. F. Kock, van het korps. Bij het 4de reg. inf., tot kap. der 2de kl.: de kap. der 3de kl. A. M. Pompe van Meerdervoort, van het korps. Bij het Dep. van Oorlog, tot kap. der 3de kl.: de 1ste luit. J. Delfos, werkzaam bij het Departement. Bij het 8ste reg. inf., tot kap. der 3de kl.: de 1ste luit. S. Swaens, van het 6de reg. inf. Zijnde de 1ste luit^e. der art. op non-act. G. M. Scherer en M. A. H. Scherer, weder in active dienst geplaatst, respectvelijk bij het 1ste en 2de reg. art. Tijdelijk tot chef der afd. Personeel bij het Dep. van Oorlog: de maj. J. W. Walther, komm. van het 3de bat. van het 7de reg. inf.

Verplaatsingen.

Bij het 3de reg. inf.: de 2de luit. A. T. Alings, van het 8ste reg. inf. Bij de bat^e. jag. van het reg. gren. en jag.: de kap. H. F. Kock, van het 6de reg. inf. Bij het reg. rijd. art.: de 2de luit. C. J. van Orsoy Vecren, van het 1ste reg. art. Bij de komp^e. ligte veld-art. van het 1ste reg. art.: de 2de luit. J. G. C. van Dijk, van het reg. Bij het 4de reg. inf.: de 1ste luit. F. H. J. Furnée, van het

6de reg. inf. Bij de bat^e. jag. van het reg. gren. en jag.: de kap. T. Gevers Leuven, van het 8ste reg. inf. De offic. van gez. der 3de kl. G. W. Schoonenberg, van Breda naar Bergen-op-Zoom. Bij het wap. der inf. in Oost-Indie: de 2de luit. R. C. Crispijn, van het Luxemburgsch Bonds-contingent. De 2de luit.-ing. Jonkh. L. M. van der Goes, van Doesburg naar 's Bosch.

Eervol ontslagen.

De luit.-gen. F. C. List, uit de betrekking van Minister van Oorlog, en zulks onder dankzegging voor de vele en gewichtige diensten door hem aan Zijne Majesteit en aan het Rijk bewezen. De luit.-kol. B. J. Verstege, chef van de Afdeeling Personeel en Militaire zaken bij het Ministerie van Oorlog, op het daartoe door hem gedaan verzoek, uit laatstgemelde betrekking, met dankzegging voor de ijverige en goede diensten daarin bewezen, en met vergunning om de activiteits-uniform der infanterie voortdurend te blijven dragen. De 2de luit. H. A. L. van Vessem, van het 3de reg. drag., met vergunning om de activiteits-uniform te blijven dragen. De 2de luit. S. E. P. A. Jonkh. van Harencarspel Eckhardt, van het 1ste reg. drag. De 1ste luit.-adj. L. J. van Dinter, van het 6de reg. inf., uit de betr. van bat.-adj. De 1ste luit.-adj. A. Engelvaart, van het 4de reg. inf., uit de betr. van bat.-adj.

Gepensionneerd.

De kap. op non-act. van het 3de reg. inf. J. A. Jonkh. Pompe van Meerdervoort. De kap. der 2de kl. bij den staf der art. B. F. B^{on} van Verschuier, ond.-dir. van 's Rijks gieterij van bronzen geschut, onder toekenning van den rang van maj. en vergunning tot het voortdurend dragen der activiteits-uniform. De kap. F. Diesbach, van het 6de reg. inf., met vergunning tot het blijven dragen der activiteits-uniform. De 1ste luit. H. Tiemans, van het 3de reg. drag., met vergunning om de activiteits-uniform te blijven dragen. De kap. H. E. G. Trier, van het 6de reg. inf., onder toek. van den rang van maj., en vergunning om de activiteits-uniform voortdurend te dragen. De kap. F. A. A. Siborgh, van het reg. gren. en jag., onder toek. van den rang van maj. en vergunning om de activiteits-uniform te blijven dragen. De luit.-kol. B. J. Verstege, chef van de Afdeeling Personeel bij het Ministerie van Oorlog.

Overleden.

De offic. van gez. der 2de kl. A. E. Briem. De kap. op non-act. D. A. Staats. De kap. R. B. W. van den Wall, van het reg. gren. en jagers.

